

Α. Τ.Ε.Ι ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ & ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

**ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: «ΔΕΙΚΤΕΣ ΚΕΡΔΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ
ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ»**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΜΠΑΜΠΑΛΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

ΜΑΛΑΒΑΖΟΥ ΑΔΑΜΑΝΤΙΑ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2014

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω ολόψυχα τον επιβλέποντα καθηγητή μου για την πολύτιμη βοήθειά του για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας, καθώς επίσης και την οικογένειά μου για τη στήριξη, οικονομική και ηθική, που μου παρείχαν.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το τραπεζικό σύστημα κάθε χώρας αποτελεί την ατμομηχανή για την ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας. Για αυτό οι τράπεζες αποτελούν αντικείμενο πολλών μελετών, όπου εξετάζεται η σταθερότητά τους μέσω μεγεθών, όπως η κερδοφορία, η ρευστότητα ή η αποτελεσματικότητα.

Με τη συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία, γίνεται προσπάθεια να αναλύσουμε τους δείκτες κερδοφορίας και αποτελεσματικότητας της Αγροτικής Τράπεζας.

Στο πρώτο μέρος γίνεται αναφορά στην δομή και τη λειτουργία ενός τραπεζικού ιδρύματος, στην κεφαλαιακή επάρκεια και τους τραπεζικούς κινδύνους. Στη συνέχεια αναλύονται οι τραπεζικοί κίνδυνοι, η μέτρηση της κερδοφορίας και της αποτελεσματικότητας των τραπεζών.

Στο δεύτερο μέρος, γίνεται αναφορά στην Αγροτική Τράπεζα, και αναλύουμε αναλυτικά τους δείκτες κερδοφορίας και αποτελεσματικότητάς της.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ. 6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	8
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
1.2 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	8
1.3 ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	11
1.3.1. ΦΟΡΕΙΣ ΠΟΥ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	12
1.3.2 ΤΡΑΠΕΖΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	14
1.3.3 ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	16
1.4 ΕΓΧΩΡΙΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ – ΤΡΕΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ – ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	16
1.5 ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ	20
1.5.1 ΕΝΝΟΙΑ ΚΙΝΔΥΝΟΥ	20
1.5.2 ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ	21
1.5.3 ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	25
2.1 ΟΡΙΣΜΟΣ	25
2.2 ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΒΑΣΗ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	25
2.3 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΠΟΥ ΣΤΑΘΜΙΖΟΝΤΑΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ	26
2.3.1 ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ	26
2.3.1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ	26
2.3.2 ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΑΓΟΡΑΣ	27
2.3.2.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΑΓΟΡΑΣ	27
2.3.3 ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ	30
2.3.3.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ	30

	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΜΕΤΡΗΣΗ ΚΕΡΔΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	
3.1 ΑΡΙΘΜΟΔΕΙΚΤΕΣ	35
3.2 ΜΕΤΡΗΣΗ ΚΕΡΔΟΦΟΡΙΑΣ	35
3.3 ΜΕΤΡΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ	40
4.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ	40
4.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΙΚΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ	44
4.3 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΚΛΑΔΟ	51
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	52
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	53

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο τραπεζικός κλάδος διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην οικονομία, διότι η αποτελεσματική παροχή τραπεζικών υπηρεσιών είναι κρίσιμης σημασίας στην εύρυθμη λειτουργία και την ανάπτυξη της οικονομίας. Ένα τραπεζικό ίδρυμα., λόγω της ιδιαιτερότητας του αντικειμένου δραστηριότητάς του, διαφέρει στον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας, έρχεται δε αντιμέτωπο με μια πλειάδα κινδύνων που μια μέση επιχείρηση οποιουδήποτε άλλου κλάδου δεν αντιμετωπίζει. Οι κίνδυνοι αυτοί πηγάζουν τόσο από το εσωτερικό, όσο και από το εξωτερικό περιβάλλον του τραπεζικού ιδρύματος και η αντιμετώπισή τους είναι αναγκαία για την εύρυθμη λειτουργία του ιδρύματος, αλλά και κατ' επέκταση ολόκληρης της οικονομίας.

Σε περιόδους κρίσης χρέους σαν και αυτή που βιώνουμε σήμερα, διαρκώς προκύπτει το ερώτημα εάν οι ελληνικές τράπεζες είναι κεφαλαιοποιημένες αρκετά, προκειμένου να αντέξουν τις επιπτώσεις της κρίσης. Με τον παραπάνω όρο νοείται η ύπαρξη ιδίων κεφαλαίων από τις τράπεζες, προκειμένου να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στην οικονομική κρίση, δίχως να χρειαστεί η παρέμβαση του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, προσφέροντας κρατικά κεφάλαια για τη στήριξή τους.

Μέσα στο 2011, η οικονομική κρίση επηρέασε περαιτέρω την πορεία του ελληνικού τραπεζικού κλάδου, επιδεινώνοντας τη ρευστότητα και την κερδοφορία του. Έτσι, οι ελληνικές τράπεζες παρουσίασαν σημαντικές ζημιές, με τους δείκτες αποδοτικότητας ενεργητικού και ιδίων κεφαλαίων να διαμορφώνονται σε αρνητικό επίπεδο (παράδειγμα Αγροτικής Τράπεζας).

Οι κυριότεροι λόγοι γι' αυτό είναι οι εξής:

- Οι ζημιές για τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στο κούρεμα των ομολόγων του ελληνικού δημοσίου (PSI)
- Η αύξηση των προβλέψεων για κάλυψη έναντι πιστωτικού κινδύνου, λόγω δυσμενών μακροοικονομικών εξελίξεων
- Ο περιορισμός των τραπεζικών εργασιών και συνεπακόλουθα η κερδοφορία των τραπεζικών ιδρυμάτων

Επιπλέον παρατηρήθηκε, μείωση των λειτουργικών εξόδων, επιδείνωση της ποιότητας των δανείων όλων των κατηγοριών, επιδείνωση της ρευστότητας και οριακή κάλυψη του ελάχιστου επιπέδου του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας.

Μέσα που συμβάλλουν στη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος και στην περαιτέρω ανάπτυξη των τραπεζών είναι η κερδοφορία και η αποτελεσματικότητα ως προς τις εισροές και τις εκροές τους. Οι τράπεζες που λειτουργούν αποτελεσματικά θεωρούνται επιτυχημένες, ενώ παράλληλα μπορεί να γίνει σύγκρισή τους και με άλλες σε κοινή βάση. Σκοπός της παρούσας πτυχιακής είναι ο υπολογισμός και η εξέταση της κερδοφορίας και της αποτελεσματικότητας της Αγροτικής Τράπεζας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η κλασική εξήγηση της δημιουργίας οικονομικών κρίσεων είναι ότι αυτές προκαλούνται από υπερβολές και καταχρήσεις που παρατηρούνται σε μια οικονομία και οδηγούν σε στρεβλώσεις τιμών των διαφόρων μικροοικονομικών και μακροοικονομικών μεγεθών (όπως π.χ. η δημιουργία υπερβολικών δημοσιονομικών ελλειμμάτων και οι υπέρ-αποδόσεις των μετοχών των εισηγμένων εταιριών στο χρηματιστήριο ή των τιμών των ακινήτων) και τη δημιουργία μιας «φούσκας». Μια τέτοια κατάσταση όμως, δεν μπορεί να διατηρηθεί σε βάθος χρόνου και έτσι κάποια στιγμή αυτή η φούσκα θα σκάσει με αποτέλεσμα την απότομη πτώση των τιμών των υπερτιμημένων στοιχείων και τη δημιουργία συνθηκών δημοσιονομικής στενότητας. Μια τέτοια κατάσταση έχει άμεσες επιπτώσεις στην πραγματική οικονομία και επηρεάζει όλους τους κλάδους της συμπεριλαμβανομένου και του τραπεζικού.

1.2 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Για κάθε σύγχρονη οικονομία το τραπεζικό της σύστημα αποτελεί τον βασικό μοχλό ανάπτυξης και χρηματοδότησης. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση οι επιχειρήσεις επιλέγουν να χρηματοδοτηθούν από τις τράπεζες σε ποσοστό κοντά στο 80%. Συνεπώς, η εύρυθμη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος αποτελεί μείζονος σημασίας για το επίπεδο ευημερίας μιας χώρας.

Δύο είναι οι βασικές λειτουργίες που θα πρέπει να επιτελεί ένα τραπεζικό σύστημα. Η πρώτη αφορά την δημιουργία ενός αποτελεσματικού μηχανισμού πληρωμών, στα πλαίσια του οποίου η τράπεζα διευκολύνει τις συναλλαγές, μεταβιβάζοντας χρήματα από τις πλεονασματικές οικονομικές μονάδες (καταθέτες) προς τις ελλειμματικές μονάδες (δανειολήπτες). Η δεύτερη αρχή αφορά την αποτίμηση και τη διαχείριση του κινδύνου. Μια τράπεζα πρέπει να αξιολογεί την πιστοληπτική ικανότητα των δανειοληπτών της πριν τη χορήγηση κάθε δανείου και να παρακολουθεί τα δάνεια ώστε να βεβαιωθεί ότι τα χρήματα χρησιμοποιούνται σύμφωνα με τις δεσμεύσεις που είχαν συμφωνηθεί μεταξύ της τράπεζας και του δανειολήπτη.

Πριν αναλύσουμε το ρόλο των τραπεζών στην οικονομία του κράτους σωστό θα ήταν, αρχικά, να γίνει κατανοητή ή έννοια του χρήματος. «Χρήμα» θεωρείται οτιδήποτε

γίνεται αποδεκτό στις συναλλαγές. Ένας άλλος τρόπος να περιγράψει κανείς το χρώμα ως μονάδα μέτρησης είναι να πει ότι είναι ένα μέτρο αξίας το οποίο επιτρέπει στους συναλλασσόμενους να συγκρίνουν τη σχετική αξία των διαφόρων αγαθών και υπηρεσιών¹. Οι βασικές λειτουργίες του χρήματος επικεντρώνονται στις εξής:

1. Ως μέτρο υπολογισμού των αξιών των τιμών
2. Ως μέσο πληρωμών και συναλλαγών
3. Ως μέσο απόθεμα αξίας (αποταμίευσης)
4. Ως μέσο μελλοντικών πληρωμών

Τη σπουδαιότητα του χρήματος μπορεί να την καταλάβει κανείς εάν σκεφτεί τι θα γινόταν σε μια σύγχρονη οικονομία εάν δεν υπήρχε χρήμα. Αν και δεν είναι ένας από τους συντελεστές παραγωγής, ωστόσο θεωρείται ως ένας σπουδαίος τροχός κυκλοφορίας του κεφαλαίου.

Το τραπεζικό σύστημα αποτελεί την καρδιά του χρηματοπιστωτικού συστήματος μιας χώρας. Σε αυτό εντάσσονται οργανισμοί που κατέχουν τον ρόλο του διαμεσολαβητή ανάμεσα σε αποταμιευτές και πιστούχους, εξασφαλίζοντας τον μετασχηματισμό της ρευστότητας. Το τραπεζικό σύστημα συμβάλει στην ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας με την τόνωση της εγχώριας ζήτησης, την χρηματοδότηση δυναμικών κλάδων της οικονομίας και καινοτόμων επενδυτικών πρωτοβουλιών. Φέρνει σε επαφή τους αποταμιευτές με τους επενδυτές, δηλαδή μεταφέρει την αγοραστική δύναμη από τις οικονομικές μονάδες που παρουσιάζουν πιστωτικό υπόλοιπο προς αυτές με χρεωστικό υπόλοιπο. Η αποτελεσματικότητα της συμβολής του εξαρτάται από την ύπαρξη αξιόπιστου θεσμικού πλαισίου το οποίο ρυθμίζει την λειτουργία της κοινωνίας σε οικονομικό επίπεδο και στηρίζει τις αναπτυξιακές διαδικασίες.

Ο τραπεζικός κλάδος αποτελεί τον κυρίαρχο κλάδο στο χρηματοπιστωτικό σύστημα κάθε χώρας. Στην Ελλάδα, για παράδειγμα, το ενεργητικό των τραπεζών αποτελεί το 80% περίπου του συνολικού ενεργητικού συστήματος. Επίσης, είναι γενικά αποδεκτό ότι η αποτελεσματική λειτουργία των τραπεζών, η οποία συνδέεται με τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, δίνει τη δυνατότητα στις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά να απολαμβάνουν υπηρεσίες καλύτερης ποιότητας και με χαμηλότερο κόστος.

Ο διαμεσολαβητικός ρόλος των τραπεζών στην οικονομία, εκτός από την κινητοποίηση των αποταμιεύσεων, συνιστάται στη συλλογή και αξιοποίηση της πληροφόρησης για το επιχειρησιακό περιβάλλον και τις οικονομικές προοπτικές και κατά συνέπεια τη σε βάθος ανάλυση και καλύτερη διαχείριση του κινδύνου. Ενθαρρύνει την

¹Κιόχος Π., Παπανικολάου Γ., 1990, σελ.13

αποταμίευση και διευκολύνει τις επενδύσεις. Ταυτόχρονα μετριάζει τον κίνδυνο των επενδυτικών αποφάσεων και κυρίως τον κίνδυνο της ρευστότητας. Συμβάλει στη σημαντική μείωση του κόστους των συναλλαγών και τη διοχέτευσή τους προς τους επενδυτές.

Οι ελληνικές τράπεζες δραστηριοποιούνται σε υπηρεσίες χρηματοδότησης ιδιωτών και επιχειρήσεων στην παροχή υπηρεσιών πληρωμών για το Δημόσιο και τις επιχειρήσεις και σε προγράμματα για επενδυτές και αποταμιευτές. Οι καταναλωτές έχουν τη δυνατότητα επιλογής προϊόντων που ικανοποιούν τις ανάγκες τους επωφελούμενοι από τον ανταγωνισμό και το πλήθος τους. Έτσι, οι τράπεζες συνεισφέρουν εύρυθμη λειτουργία της οικονομίας και στην αύξηση του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος της χώρας, καθώς χρηματοδοτούν την κατανάλωση και την αποταμίευση, περιορίζουν την παραοικονομία, βοηθούν στον εκσυγχρονισμό των επιχειρήσεων με τις οποίες συνεργάζονται και τελικά δημιουργούν προϋποθέσεις για την ανάπτυξη και άλλων κλάδων της οικονομίας. Επίσης, ο τραπεζικός κλάδος συνήθως είναι κερδοφόρος, ελκύει μεγάλου ύψους επενδύσεις και οι πιστωτικές τράπεζες αφενός προκαταβάλλουν υψηλό ποσοστό του φόρου που τους αναλογεί και αφετέρου μοιράζουν υψηλό ποσοστό των καθαρών κερδών ως μέρισμα. Ωστόσο, στρεβλώσεις του τραπεζικού συστήματος προέρχονται, κυρίως, από κρατικές παρεμβάσεις και περιορισμούς που αποτελούν τροχοπέδη στη διαδικασία της οικονομικής ανάπτυξης.

Η συμβολή του χρηματοπιστωτικού συστήματος στη μεγέθυνση των κυκλικών οικονομικών διακυμάνσεων και στη δημιουργία αστάθειας στον χρηματοοικονομικό τομέα αναφέρεται ως "προκυκλικότητα". Η προκυκλικότητα δημιουργεί ενδογενείς πιστωτικούς κύκλους, δηλαδή αύξηση των πιστώσεων σε περιόδους οικονομικής άνθησης και μείωση των πιστώσεων σε περιόδους οικονομικής ύφεσης. Για παράδειγμα, καθώς τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σε περιόδους ύφεσης υπόκεινται σε ζημιές και τα αποθεματικά τους μειώνονται, επιδεινώνονται οι όροι άντλησης κεφαλαίων από εξωτερικές πηγές. Η εξέλιξη αυτή, επιδρά, ανασταλτικά στην πιστωτική επέκταση, και κατά συνέπεια, επιφέρει κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας, εξέλιξη που με τη σειρά της αυξάνει τον κίνδυνο της παραπέρα αποδυνάμωσης του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος. Έτσι δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος που όταν συνδέεται από μεγάλες μακροοικονομικές ανισορροπίες γίνεται ιδιαίτερα επικίνδυνος καθώς μπορεί να οδηγήσει σε κρίση.

Οι διακυμάνσεις του ΑΕΠ και των συστατικών του στοιχείων είναι πιο ήπιες σε χώρες με ανεπτυγμένο χρηματοπιστωτικό τομέα και αυξημένη πιστωτική επέκταση προς

τον ιδιωτικό τομέα. Η ομαλή λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι μια σημαντική προϋπόθεση για την έξοδο από την ύφεση σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο.

Ο τραπεζικός τομέας συνέβαλε στην προσωρινή βελτίωση των οικονομικών μεγεθών του δημοσίου χρέους και των πιστώσεων, στηρίζοντας την αγορά σημαντικού τμήματος του χρέους. Ωστόσο, λόγω και του δημοσιονομικού χρέους και της έλλειψης εμπιστοσύνης στην ελληνική οικονομία, ήρθαν αντιμέτωπες με την υποβάθμιση των κρατικών ομολόγων τα οποία χρησιμοποιούσαν ως εγγυήσεις, για την άντληση της ρευστότητας από τράπεζες του εξωτερικού².

Η χαμηλή αποτίμηση των κρατικών και τραπεζικών ομολόγων, δημιουργεί στις τράπεζες μεγάλες λογιστικές ζημιές που απομειώνουν την καθαρή τους θέση και κατ' επέκταση και την περιουσία τους. Το κόστος δανεισμού των ελληνικών τραπεζών, έχει αυξηθεί λόγω της αύξησης των περιθωρίων (spreads) των ομολόγων, της υποβάθμισης της πιστοληπτικής τους ικανότητας και της μεταφοράς μεγάλου ποσού καταθέσεων σε τράπεζες του εξωτερικού. Η ρευστότητα βρίσκεται σε δύσκολο σημείο και η χορήγηση νέων δανείων έχει μειωθεί, καθώς πλέον οι τράπεζες είναι ιδιαίτερα προσεκτικές, με αποτέλεσμα να μειωθεί η είσπραξη τόκων και τα αντίστοιχα κέρδη τους.

Έτσι, τα προβλήματα που αντιμετώπισαν στο παρελθόν και αντιμετωπίζουν οι ελληνικές τράπεζες οδήγησαν και οδηγούν σε κινήσεις συγχωνεύσεων και εξαγορών για την επίτευξη ισχυρής κεφαλαιακής βάσης, μεγάλου δικτύου πληροφοριών και προϊόντων σε ανταγωνιστικές τιμές.

1.3ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Ως «τράπεζα», ορίζεται η οικονομική επιχείρηση που θεωρείται ως ο μεσάζοντας μεταξύ κεφαλαιούχων που επιθυμούν να επενδύσουν και οποιοί έχουν ανάγκη δανεισμού για τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων τους³.

Η βασική λειτουργία μιας τράπεζας είναι η διαμεσολάβηση μέσω του έντοκου δανεισμού από πλεονασματικές σε ελλειμματικές μονάδες. Δηλαδή, δανείζουν κεφάλαια τα οποία και η ίδια έχει δανειστεί στη διατραπεζική αγορά ή κεφάλαια προερχόμενα από καταθέσεις πελατών της.

²Καραθανάσης Γ., 1999

³www.el.wikipedia.org/wiki

1.3.1 ΦΟΡΕΙΣ ΠΟΥ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Όπως έχει επισημανθεί και στην προηγούμενη μελέτη της ΕΕΤ⁴ λόγω της παγκοσμιοποίησης της τραπεζικής αγοράς, της ελεύθερης κυκλοφορίας ανθρώπων, επιχειρήσεων και κεφαλαίων και των δυνατοτήτων που παρέχει η σύγχρονη τεχνολογία επικοινωνιών, οι έλληνες συναλλασσόμενοι μπορούν σήμερα να αναζητούν και να επιλέγουν χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες από έναν πολύ μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων και τους ανά τον κόσμο ανταποκριτές ή συνεργάτες τους. Στοιχεία για τις κατηγορίες φορέων παροχής τραπεζικών υπηρεσιών στην Ελλάδα δημοσιεύει τακτικά η Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ). Οι πιο πρόσφατες σχετικές δημοσιεύσεις⁵ περιέχουν πίνακες και καταλόγους σύμφωνα με τους οποίους τραπεζικά προϊόντα και υπηρεσίες προσφέρονται σήμερα στην Ελλάδα από 467, πιστωτικούς οργανισμούς.

Τους οργανισμούς αυτούς η ΤτΕ ταξινομεί ως εξής:

- 62 πιστωτικά ιδρύματα με έδρα ή υποκατάστημα στην Ελλάδα,
- 351 πιστωτικά ιδρύματα με έδρα σε άλλο κράτος μέλος του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου(ΕΟΧ), που παρέχουν στην Ελλάδα υπηρεσίες χωρίς επί τόπου παρουσία τους και
- 54 λοιπές εταιρείες του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

(α) Πιστωτικά ιδρύματα με έδρα ή υποκατάστημα στην Ελλάδα

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΤτΕ, τον Απρίλιο του 2011, ήταν στην Ελλάδα εγκατεστημένα και λειτουργούσαν 62 πιστωτικά ιδρύματα (έναντι 65 τον Νοέμβριο του 2010), εκ των οποίων:

- 34 πιστωτικά ιδρύματα (18 εμπορικές και 16 συνεταιριστικές τράπεζες) που έχουν καταστατική έδρα στην Ελλάδα, έχουν αδειοδοτηθεί και εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος και υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης (κοινοτικό διαβατήριο) σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 3601/2007,
- 22 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν έδρα σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, επίσης, υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίας αναγνώρισης

⁴ Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2009, Ιούνιος 2010, σελ. 15 επ..

Η μελέτη είναι διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.hba.gr/Main/Ereunes-meletes/EllinikoTrapeziko2010-FullForWeb.pdf>.

⁵ Βλέπε στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Supervision/SupervisedInstitutions/default.aspx>.

(κοινοτικόδιαβατήριο) του ν. 3601/2007, εποπτευόμενα από τις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλουςκαταγωγής των πιστωτικών ιδρυμάτων,

- 5 υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν έδρα εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης καιεποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος, καθώς δεν υπάγονται στο καθεστώς της αμοιβαίαςαναγνώρισης, και

- 1 πιστωτικό ίδρυμα που έχει εξαιρεθεί από την εφαρμογή του ν. 3601/2007, δηλαδή το ΤαμείοΠαρακαταθηκών και Δανείων.

Έως το τέλος Απριλίου 2011 αποχώρησαν από τη χώρα μας τρία υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτωνμε έδρα σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ ένα πιστωτικό ίδρυμα άρχισε να λειτουργείως υποκατάστημα πιστωτικού ιδρύματος με έδρα σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

(β) Πιστωτικά ιδρύματα που παρέχουν στην Ελλάδα υπηρεσίες εξ αποστάσεως

Επιπλέον των παραπάνω πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν μόνιμη εμπορική παρουσία στην Ελλάδα,τραπεζικές υπηρεσίεςπρος ελληνικά φυσικά ή νομικά πρόσωπαδύνανται, επίσης, να παρέχουν, και παρέχουν, 351 πιστωτικά ιδρύματα, τα οποία εδρεύουν σε άλλο κράτος μέλος του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου. Τα εν λόγω πιστωτικά ιδρύματα εποπτεύονται από τις αρμόδιες αρχές της χώρας καταγωγής τους και, κατάτα προβλεπόμενα από τον ν. 3601/2007, έχουν απλώς γνωστοποιήσει στην Τράπεζα της Ελλάδος«ενδιαφέρον παροχής υπηρεσιών χωρίς εγκατάσταση ».

(γ) Λοιπές εταιρείες του χρηματοπιστωτικού συστήματος

Επιπλέον των προαναφερθέντων πιστωτικών ιδρυμάτων, στην Ελλάδα λειτουργούνάλλες 54 εταιρείεςτου χρηματοπιστωτικού συστήματος, οι οποίεξεξειδικεύονται στην παροχή συγκεκριμένων χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών (εκτός της αποδοχήςκαταθέσεων από το κοινό, υπηρεσία που σύμφωνα με τη νομοθεσία επιτρέπεται να παρέχεται μόνοαπό τα πιστωτικά ιδρύματα) και εποπτεύονται, επίσης, από την Τράπεζα της Ελλάδος.

Η κατανομή τους, ανά κατηγορία επιχειρήσεων, έχει ως εξής:

	Αριθμός Εταιρειών
Ανταλλακτήρια Συναλλάγματος	10
Εταιρείες Χρηματοδοτικής Μίσθωσης	12
Εταιρείες Πρακτορείας Επιχειρηματικών Απαιτήσεων	5
Εταιρείες Παροχής Πιστώσεων	4
Ιδρύματα Ηλεκτρονικού Χρήματος (χωρίς εγκατάσταση)	11
Χρηματοδοτικά Ιδρύματα (χωρίς εγκατάσταση)	2
Ιδρύματα Πληρωμών	7
Αντιπρόσωποι Ιδρυμάτων Πληρωμών	3
Σύνολο	54

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Πίνακες Εποπτευομένων Ιδρυμάτων

Με εξαίρεση τα ανταλλακτήρια συναλλάγματος, ο αριθμός των εταιρειών λοιπών κατηγοριών παρουσιάστηκε αμετάβλητος ως προς τους απόλυτους αριθμούς των δραστηριοποιούμενων εταιρειών. Το γεγονός αυτό αναδεικνύει το έντονο ενδιαφέρον διεθνών χρηματοπιστωτικών οργανισμών για την ελληνική αγορά και τον έντονο μεταξύ τους ανταγωνισμό στην παροχή εξειδικευμένων χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών.

Επίσης, από τον Μάιο του 2011, δύο ανταλλακτήρια συναλλάγματος και τέσσερις εταιρείες παροχής πιστώσεων που έχουν πάρει άδεια από την Τράπεζα της Ελλάδος και ασκούν δραστηριότητα σύμφωνα με τις ΠΔ/ΤΕ αριθμ. 2641/2011 και 2622/2010, αντίστοιχα, δύνανται να παρέχουν κάποιες από τις υπηρεσίες πληρωμών της παραγράφου 3, του άρθρου 4 του ν. 3862/2010. Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί πως, τον Μάιο του 2011, δεκαπέντε (15) τράπεζες, από εννέα ευρωπαϊκές χώρες, διατηρούσαν στη χώρα μας γραφεία αντιπροσωπείας. (Πηγή: Ελληνικό Τραπεζικό σύστημα 2011)

1.3.2 ΤΡΑΠΕΖΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η τάση αύξησης του αριθμού των τραπεζών στην Ελλάδα, συνοδεύτηκε και με αύξηση του αριθμού των καταστημάτων των τραπεζών κατά την εξαετία 2003-2008, η οποία ήταν διαρκής και υπερδιπλάσια έναντι της ευρωζώνης. Η εν λόγω τάση αύξησης των καταστημάτων των πιστωτικών ιδρυμάτων διακόπηκε κατά τη διάρκεια του 2010.

Σύμφωνα με τον κατάλογο καταγραφής της παρουσίας του τραπεζικού συστήματος στην Ελλάδα (γνωστό ως ευρετήριο HEBIC), στο τέλος Δεκεμβρίου 2010ο αριθμός των καταστημάτων των τραπεζών στην Ελλάδα, χωρίς να υπολογίζονται τα καταστήματα της Τράπεζας της Ελλάδος, ανέρχονταν σε 4.1839. Ωστόσο, σε σχέση με το 2008, η ποσοστιαία μεταβολή στον αριθμό των τραπεζικών καταστημάτων αυξήθηκε κατά δύο ποσοστιαίες μονάδες.

Η εξέλιξη αυτή αντανακλά εν μέρει την προτίμηση της πελατείας των τραπεζών στην Ελλάδα για την πραγματοποίηση τραπεζικών συναλλαγών κυρίως μέσω των καταστημάτων τους, τις προσπάθειες των εγκατεστημένων στη χώρα μας τραπεζών να αυξήσουν τα σημεία φυσικής εξυπηρέτησης της πελατείας τους και τη διεύρυνση του δικτύου καταστημάτων τους σε γεωγραφικές περιοχές της χώρας με χαμηλά ποσοστά αστικοποίησης (ορεινές περιοχές, νησιωτική Ελλάδα, κ.λπ.).

ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ (2003-2010)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2008	2010	ΜΕΤΑΒΟΛΗ %	ΜΕΤΑΒΟΛΗ % 2009-2010
									2003-2008	
Ελλάδα	3300	3403	3543	3699	3850	4095	4264	4183	24	-2
Ευρωπαϊκή Ένωση (EE-27)	206956	211442	214925	228601	233581	238117	-	-	15	-
Ευρωζώνη (EE-15)	168730	168476	169644	181499	183981	183363	-	-	10	-

Πηγή: Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα Ιανουάριος 2010

Παράλληλα με τη διαχρονική αύξηση του αριθμού καταστημάτων, σημαντική και συστηματική υπήρξε και κατά τη διάρκεια του 2010 η προσπάθεια των εγκατεστημένων στη χώρα μας τραπεζών να αναπτύξουν εναλλακτικά δίκτυα διανομής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, όπως αυτόματες ταμειολογιστικές μηχανές (ATM), τηλεφωνική τραπεζική (phone banking) και ηλεκτρονική τραπεζική (e-banking). Η προσπάθεια αυτή είχε ως αποτέλεσμα τη διατήρηση του αριθμού των ATM, όσο και την αναβάθμιση και διεύρυνση των υπηρεσιών που παρέχονται μέσω αυτών, καθώς, πέραν των παραδοσιακών υπηρεσιών κατάθεσης και ανάληψης μετρητών και ερώτησης υπολοίπου, είναι πλέον δυνατή η πραγματοποίηση ποικίλων τραπεζικών συναλλαγών, όπως η μεταφορά κεφαλαίων σε λογαριασμούς τρίτων, η πληρωμή οφειλών από

πιστωτικές κάρτες, καθώς και η πληρωμή λογαριασμών λοιπών επιχειρήσεων (π.χ. κοινής ωφέλειας).

Εντυπωσιακή υπήρξε, τέλος, λαμβανομένων υπόψη των αναλογιών, η συνεχιζόμενη αύξηση των εγγεγραμμένων χρηστών στις υπηρεσίες ηλεκτρονικής τραπεζικής που έχουν αναπτύξει οι ελληνικές τράπεζες. Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΕΤ, στο πρώτο εξάμηνο του 2010, περισσότερα από 1.929.800 (2009: 1.719.800) φυσικά και νομικά πρόσωπα ήταν εγγεγραμμένοι χρήστες⁶ σε υπηρεσίες ηλεκτρονικής τραπεζικής, σημειώνοντας ετήσια αύξηση 12%. Η αξία των εγχρήματων συναλλαγών, συμπεριλαμβανομένων των ενδοτραπεζικών, διατραπεζικών και χρηματιστηριακών συναλλαγών, παρουσίασε ετήσια αύξηση 8% (ήτοι περίπου 19,7 δισ. ευρώ το πρώτο εξάμηνο του 2010 έναντι 18,3 δισ. Ευρώ στο τέλος Ιουνίου 2009).

1.3.3 ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Η κεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών, εξαιρουμένης της Τράπεζας της Ελλάδος, στο τέλος Δεκεμβρίου 2010 ανήλθε στα 14 δισ. ευρώ, ποσό που αντιστοιχούσε στο 26% της συνολικής κεφαλαιοποίησης του Χρηματιστηρίου Αθηνών, έναντι της αντίστοιχης κεφαλαιοποίησης στο τέλος Δεκεμβρίου 2009 η οποία ανερχόταν στα 28 δισ. ευρώ, ποσό που αντιστοιχούσε, κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, στο 33% της συνολικής κεφαλαιοποίησης του Χρηματιστηρίου Αθηνών.

Παρά την τρέχουσα οικονομική συγκυρία, οι ελληνικές τράπεζες εξακολουθούν να διατηρούν την εμπιστοσύνη των επενδυτών, ελλήνων και ξένων, κατέχοντας την πρώτη θέση στις επενδυτικές επιλογές τους, έναντι άλλων κλάδων του ελληνικού χρηματιστηρίου⁷.

1.4 ΕΓΧΩΡΙΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ – ΤΡΕΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ – ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Κατά τα πρώτα στάδια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, οι τράπεζες στην Ελλάδα δεν αντιμετώπιζαν μεγάλα προβλήματα, καθώς εμφάνιζαν ικανοποιητική κεφαλαιακή επάρκεια (Λεωτσάκος, 2010), δεν είχαν επενδύσει πολλά κεφάλαια σε

⁶ Ως εγγεγραμμένοι χρήστες ορίζονται οι πελάτες των τραπεζών που μπορούν να κάνουν συναλλαγές αξίας μέσω internet banking, είτε μέσω κωδικού (user name) συσχετισμένου με καταθετικό λογαριασμό, είτε μέσω κωδικού (user name) συσχετισμένου με κάρτα.

⁷ Χρηματιστήριο Αθηνών, Ημερήσιο Δελτίο Τιμών Χρηματιστηρίου Αθηνών (τεύχη 31 Δεκεμβρίου 2009 & 2010) & Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο, Χρηματιστηριακές εξελίξεις, Δεκέμβριος 2010.

τοξικάομόλογα (Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2010) και χαρτοφυλάκια που περιείχαντιτλοποιημένα ενυπόθηκα δάνεια και είχαν αυξήσει τις προβλέψεις έναντι τωνεπιφαλειών (Αναστασάτος, 2010), Ιωάννου, 2010). Μάλιστα, στην τριμηνιαίαοικονομική ανάλυση της Alpha Bank για εκείνη την περίοδο (Euro2day.gr, 2009), ο

τραπεζικός τομέας συνέβαλλε στην προσωρινή βελτίωση των οικονομικών μεγεθών του δημοσίου χρέους και των πιστώσεων, στηρίζοντας την αγορά σημαντικού τμήματος του χρέους. Αυτό υποστηρίζεται και σε σχετική ανάλυση για την Ελλάδα το Σεπτέμβριο του 2009 (Emerging Markets Monitor, 2009), όπου εκφέρεται η άποψη ότι ο τραπεζικός τομέας θα στηρίξει την οικονομική ανάκαμψη λόγω, εκτός των άλλων, και της χαμηλής μόχλευσης. Ωστόσο, οι ελληνικές τράπεζες, λόγω και του δημοσιονομικού χρέους και της έλλειψης εμπιστοσύνης στην ελληνική οικονομία, ήρθαν αντιμέτωπες με την υποβάθμιση των κρατικών ομολόγων τα οποία χρησιμοποιούσαν ως εγγυήσεις για την άντληση ρευστότητας από τράπεζες του εξωτερικού. Έτσι, αντιμετώπισαν προβλήματα που μπορεί να οδηγήσουν σε κινήσεις συγχωνεύσεων (Πεφάνης, 2010). Τα κυριότερα από αυτά παρουσιάζονται παρακάτω (Πεφάνης, 2010). Καταρχάς, η χαμηλή αποτίμηση των κρατικών και τραπεζικών ομολόγων δημιουργεί στις τράπεζες μεγάλες λογιστικές ζημιές που απομειώνουν την καθαρή τους θέση και κατ' επέκταση και την περιουσία τους. Επιπλέον, το κόστος δανεισμού των ελληνικών τραπεζών έχει αυξηθεί λόγω της αύξησης των spreads των ομολόγων, της υποβάθμισης της πιστοληπτικής τους ικανότητας και της μεταφοράς μεγάλου ποσού- πάνω από 8 δις ευρώ- καταθέσεων σε τράπεζες του εξωτερικού. Επιπρόσθετα, η ρευστότητα βρίσκεται σε δύσκολο σημείο και η χορήγηση νέων δανείων έχει μειωθεί, καθώς πλέον οι τράπεζες είναι ιδιαίτερα προσεκτικές, με αποτέλεσμα να μειωθεί η είσπραξη τόκων και τα αντίστοιχα κέρδη τους. Εδώ πρέπει να αναφερθεί ότι θα υπάρξουν επιπτώσεις στα έσοδα των τραπεζών εξαιτίας του γεγονότος ότι η πλειοψηφία του ενεργητικού τους βρίσκεται στην Ελλάδα, όπου οι δραστηριότητες θα αντιμετωπίσουν πιέσεις (Λεωτσάκος, 2010).

Τα επισφαλή δάνεια αποτελούν ακόμη ένα σημαντικό ζήτημα για ταχρηματοπιστωτικά ιδρύματα, όπως και τα ανοιχτά κεφάλαια και οι επενδύσεις τους στα Βαλκάνια, όπου σε κάποιες χώρες τα υποθηκευμένα στοιχεία έχουν χάσει πάνω από το μισό της αξίας τους (Πεφάνης, 2010). Βέβαια, υπάρχουν τράπεζες οι οποίεςέχουν πλεονεκτήματα με τη διασπορά του ενεργητικού τους σε χώρες που εμφανίζουνκερδοφορία, π.χ. η Εθνική τράπεζα στην Τουρκία με τη Finansbank (Λεωτσάκος,2010). Γενικότερα, η δύσκολη οικονομική κατάσταση στην Ελλάδα υποσκάπτει τησταθερότητα του ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος, λόγω των

εκτενώνεπενδύσεων στο κρατικό της χρέος, για αυτό το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και ηΕυρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα συνέβαλλαν στη διάσωση της ελληνικής οικονομίας,χωρίς να προβούν σε αναδιάρθρωση του χρέους. Αν συμβεί το τελευταίο, οιτράπεζες- κάτοχοι ελληνικών ομολόγων μπορεί να αντιμετωπίσουν το ενδεχόμενο της χρεωκοπίας, με πολύπλευρες επιπτώσεις στο χρηματοπιστωτικό σύστημα

Η ελληνική κυβέρνηση, από την πλευρά της, για την ομαλή λειτουργία τουχρηματοπιστωτικού συστήματος, προχώρησε στις παρακάτω κινήσεις (Euro2day.gr,2009). Πενταπλασίασε το ποσό των καταθέσεων που εγγυάται το σύστημα εγγυήσεωςτων καταθέσεων, με αύξηση του κόστους των ασφαλιστρων που πληρώνουν οιτράπεζες. Επιπλέον, επέτρεψε να παραχωρήσουν για τρία έτη προνομιούχες μετοχέςτους στο κράτος με τόκο 10% για ενίσχυση της κεφαλαιακής τους επάρκειας. Έδωσεακόμη τη δυνατότητα στις τράπεζες να χρησιμοποιούν την εγγύηση του Δημοσίουπροκειμένου να δανείζονται από τις αγορές ομολόγων διότι η πρόσβαση σε αυτές έωστο Μάιο του 2009 γινόταν μόνο με την εγγύηση του Δημοσίου. Τέλος, επειδή ηΕυρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα έδινε πίστωση μόνο με ενέχυρο ομόλογα του Δημοσίου και τιτλοποιημένα στοιχεία του ενεργητικού των τραπεζών, το κράτοςενέκρινε να δανειστούν οι τράπεζες ομόλογα του Δημοσίου για να εξακολουθούν ναδανείζονται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

Βέβαια, το περιθώριο μεταξύ του μέσου επιτοκίου καταθέσεων και του μέσουεπιτοκίου χορηγήσεων είναι μεγαλύτερο από το αντίστοιχο μέσο όρο της Ευρωζώνηςκάτι που βοήθησε αρχικά τις τράπεζες να ανταπεξέλθουν στη δύσκοληχρηματοοικονομική συγκυρία, επιβαρύνει, όμως, τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις με χρέη.

Η χώρα μας, στην παρούσα οικονομική φάση, προσέφυγε από τις 23 Απριλίου2010, με ανακοίνωσή της, στο μηχανισμό στήριξης και χρηματοδότησης της Ελληνικής οικονομίας, στον οποίο συμμετέχουν το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, ηΕυρωπαϊκή Ένωση και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, και στα δύσκολα μέτρα πουτον συνοδεύουν ως όροι. Με αυτό τον τρόπο, σύμφωνα με μελέτη της τράπεζαςEurobank EFG (Αναστασάτος, 2010), αφενός χάνεται η αυτονομία της οικονομικήςπολιτικής με πιθανές σημαντικές επιπτώσεις, αφετέρου όμως μπορεί να βελτιώσει τηνανταγωνιστικότητα, το ισχύον οικονομικό και διοικητικό σύστημα και να προασπίσειτο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, προασπίζοντας παράλληλα τη σταθερότητα και τηνανάπτυξη της οικονομίας. Παράλληλα, μέσω του μηχανισμού στήριξηςπροστατεύεται και η σταθερότητα του ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος, το

οποίουπονομεύεται από την έκθεση ευρωπαϊκών τραπεζών στο ελληνικό χρέος. Σε αντίθετη περίπτωση, οι τράπεζες αυτές πιθανόν να χρεοκοπούσαν επηρεάζοντας το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα συνεχίζει να δέχεται ελληνικά ομόλογα ως εγγύη για την παροχή ρευστότητας ανεξαρτήτως της πιστοληπτικής τους διαβάθμισης, ασφαρίζοντας έτσι τις ελληνικές τράπεζες (Αναστασάτος, 2010). Ο μηχανισμός στήριξης δημιούργησε επίσης το Ταμείο Χρηματοοικονομικής Σταθερότητας (Financial Stability Fund) με κεφάλαια ύψους τουλάχιστον 10 δις ευρώ του οποίου οι πόροι είναι διαθέσιμοι με την προϋπόθεση μη αθέτησης πληρωμών. Το ταμείο θα συμβάλλει στη σταθερότητα και τη βελτίωση της κεφαλαιακής επάρκειας και της ρευστότητας των ελληνικών τραπεζών, παρέχοντας μετοχικό κεφάλαιο σε περίπτωση σημαντικής μείωσης των κεφαλαιακών αποθεματικών (Αναστασάτος, 2010).

Στη συγκυρία αυτή, οι τράπεζες αφενός επηρεάζονται από την ύφεση και από τις συνέπειες της στην πραγματική οικονομία και αφετέρου καλούνται να διαδραματίσουν κρίσιμο ρόλο στη διατήρηση και ενίσχυση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Εκτός των άλλων μέτρων, υπόκεινται από αρμόδιες επιτροπές και από την Τράπεζα της Ελλάδας σε stress tests, τα οποία αποτελούν διαδικασίες προσομοίωσης σε ακραίες καταστάσεις, ώστε να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα για την κεφαλαιακή επάρκεια και τη ρευστότητα (Bankingnews.gr, 2010). Ήδη, στο πρώτο εννιάμηνο του 2010 οι ελληνικές τράπεζες υποβλήθηκαν σε ευρωπαϊκά stress tests από τα οποία πέρασαν όλες εκτός από την Αγροτική Τράπεζα. Άλλα βασικά ζητήματα είναι το αν θα αφαιρεθούν τα κεφάλαια που προήλθαν από αυξήσεις κεφαλαίου με προνομιούχες μετοχές του δημοσίου, η δημιουργία προϋποθέσεων για την ενίσχυση των κεφαλαίων μέσω αύξησης ή συγχώνευσης, οι συμφωνίες με ελληνικές και ξένες τράπεζες ή η καταφυγή στο Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Εξαιτίας της βαθιάς οικονομικής ύφεσης, ξένες τράπεζες, όπως είναι η Credit Agricole και η Societe Generale, οι οποίες διατηρούν μη κερδοφόρες θυγατρικές στην Ελλάδα (Emporiki Bank και Geniki Bank αντίστοιχα), είναι περισσότερο ευάλωτες στους κινδύνους συρρίκνωσης της αγοράς και της έκθεσης στα ελληνικά ομόλογα.

Οι ισχυρές αναταράξεις, που ξεκίνησαν το 2007 στις ΗΠΑ και μεταδόθηκαν σε όλο τον κόσμο, δεν θα μπορούσαν να μην επηρεάσουν και την ελληνική οικονομία, ιδίως μετά το Σεπτέμβριο του 2008 όταν η κρίση επιδεινώθηκε δραματικά. Ωστόσο οι βασικότερες αιτίες της κρίσης χρέους του ελληνικού δημοσίου ήταν οι χρόνιες παθογένειες της χώρας τόσο σε οικονομικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο.

Τα αίτια της κρίσης:

1. Το δυσμενές οικονομικό περιβάλλον από το εξωτερικό
2. Δημοσιονομική πολιτική
3. Έλλειψη ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής Οικονομίας
4. Η αδυναμία αναπροσαρμογής της ελληνικής οικονομίας στις απαιτήσεις του ευρώ
5. Ακαμψία της αγοράς εργασίας
6. Διαφθορά και έλλειψη διαφάνειας

Οι συνέπειες της κρίσης

1. Επιδείνωση των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών
2. Κατακόρυφη αύξηση των επιτοκίων δανεισμού
3. Προσφυγή της Ελλάδας στο μηχανισμό στήριξης

1.5 ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ

1.5.1 ΕΝΝΟΙΑ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

Η ετοιμολογία της λέξης *risk* «κίνδυνος» προέρχεται από την λατινική λέξη *rescum* που σημαίνει κίνδυνος στη θάλασσα.

Ο κίνδυνος εμπεριέχεται σε οποιαδήποτε πτυχή της κοινωνικής ζωής μιας γενικά και στους οικονομικούς τομείς πιο ειδικά. Μέχρι πρόσφατα το ρυθμιστικό πλαίσιο των τραπεζών δεν τις επέτρεπε να αναλάβουν κινδύνους. Ωστόσο, πρόσφατα, λόγω του κοινού ανταγωνιστικού περιβάλλοντος, όλες οι τράπεζες αναλαμβάνουν διάφορους τύπους οικονομικών και μη οικονομικών κινδύνων. Οι κίνδυνοι και οι αβεβαιότητες αποτελούν ένα αναπόσπαστο τμήμα των τραπεζικών εργασιών που από τη φύση συνεπάγεται τους κινδύνους.

Ένα πιστωτικό ίδρυμα όπως και κάθε άλλη εμπορική επιχείρηση η οποία λειτουργεί στα πλαίσια της οικονομίας της αγοράς, διατρέχει την πιθανότητα να υποστεί οικονομικές ζημιές και συνεπώς μείωση της καθαρής θέσης εξαιτίας της πραγμάτωσης ενός μη προσδοκώμενου γεγονότος. Η πιθανότητα αυτή στα χρηματοοικονομικά καλείται «κίνδυνος». Ο κίνδυνος είναι μια έννοια στενά συνδεδεμένη με την αβεβαιότητα και χρησιμοποιούνται εναλλακτικά με την ίδια σημασία. Ως κίνδυνος λοιπόν μπορεί να

οριστεί η αβεβαιότητα που συνδέεται με κάποιο μη αναμενόμενο γεγονός. Τα αποτελέσματα του γεγονότος αυτού δεν είναι πλήρως γνωστά, αλλά πιθανολογείται ότι θα κυμανθούν μέσα σε ένα εύρος αποτελεσμάτων. (Κοσμίδου – Ζοπουνίδης, 2003)

1.5.2 ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ

Οι εταιρείες γενικά είναι εκτεθειμένες σε τρία είδη κινδύνων:

- Επιχειρησιακοί κίνδυνοι
- Στρατηγικοί κίνδυνοι
- Χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι

Οι επιχειρηματικοί κίνδυνοι συνδέονται με την ανάληψη μιας ενέργειας από μια εταιρεία η οποία μπορεί να οδηγήσει σε εταιρική ζημιά συμπεριλαμβανομένων και των χαμένων ευκαιριών από ενέργειες που δεν έγιναν από την διοίκηση της εταιρείας. Σκοπός της ανάληψης αυτή είναι η προσπάθεια δημιουργίας ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος και η αύξηση της αξίας των μετοχών της εταιρείας.

Η έννοια αυτή του κινδύνου συμπεριλαμβάνει τόσο εσωτερικούς κινδύνους, οι οποίοι μπορούν να προβλεφθούν και να διαχειριστούν κατάλληλα από την επιχείρηση, όσο και εξωτερικούς προς την επιχείρηση κινδύνους που δεν μπορούν να ελεγχθούν απόλυτα από αυτή.

Η μορφή με την οποία ανακύπτουν είναι είτε ως άμεσες απειλές, οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν στην αποτυχία επίτευξης των στόχων είτε ως ευκαιρίες, οι οποίες μπορούν να προσφέρουν ένα βελτιωμένο τρόπο για την επίτευξη των στόχων.

Οι στρατηγικοί κίνδυνοι αναφέρονται στην αποτυχία απόδοσης του επιχειρηματικού σχεδίου ανάπτυξης που έχει θέσει η εταιρία και η αιτία είναι οι μεταβολές του μακροοικονομικού περιβάλλοντος της εταιρίας κυρίως σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο.

Η πρόβλεψη και η αντιστάθμιση αυτού του κινδύνου είναι δύσκολη, ωστόσο πραγματοποιείται με διασπορά του κινδύνου σε διαφορετικές επιχειρηματικές δραστηριότητες και σε διαφορετικές χώρες.

Όσον αφορά τους χρηματοοικονομικούς κινδύνους, ένα από τους ορισμούς που συναντά κανείς στην ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία και αφορά το τραπεζικό περιβάλλον, είναι οι εξής:

Ως χρηματοοικονομικός κίνδυνος ορίζεται η μεταβλητότητα της αξίας των στοιχείων ενεργητικού – παθητικού και συνεπώς της καθαρής θέσης της Τράπεζας που προκύπτει ως αποτέλεσμα μεταβολών των παραμέτρων που επηρεάζουν την αξία των

στοιχείων αυτών. Οι παράμετροι αυτές, όπως τα επιτόκια και οι συναλλαγματικές ισοτιμίες, καθορίζονται από την αγορά και το επιχειρησιακό περιβάλλον και δεν επηρεάζονται κατά κανόνα, από τις ενέργειες της τράπεζας.

Στον γενικό αυτό ορισμό περιλαμβάνονται πολλοί τύποι κινδύνου. Αυτοί οι διάφοροι τύποι κινδύνου που εμφανίζονται στην τραπεζική λειτουργία, δημιουργούνται από τις θέσεις και τις σχέσεις που αναπτύσσει με τους πελάτες της και τις συναλλαγές που πραγματοποιεί στα πλαίσια των χρηματοοικονομικών αγορών. Η κατανόηση των διαφόρων κινδύνων είναι απαραίτητη για τη διαχείριση της αβεβαιότητας και τη διαχείριση των χρηματοοικονομικών κινδύνων είναι πλέον θεμελιώδους σημασίας για την επιβίωση κάθε επιχειρηματικής οντότητας. (Κοσμίδου – Ζοπουνίδης, 2003)

1.5.3 ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ

Οι χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι κατατάσσονται στις εξής κατηγορίες:

- Κίνδυνοι αγοράς
- Πιστωτικός κίνδυνος
- Κίνδυνος ρευστότητας
- Λειτουργικός κίνδυνος
- Επιτοκιακός κίνδυνος
- Πολιτικός κίνδυνος
- Νομικός κίνδυνος
- Συναλλαγματικός κίνδυνος

Ο **κίνδυνος αγοράς** αφορά σε πιθανές απώλειες εξαιτίας δυσμενών μεταβολών συναλλαγματικών ισοτιμιών, τιμών, μετοχών, επιτοκίων, τιμών εμπορευμάτων. Ο κίνδυνος αυτός μετράται ως μεταβολή της αξίας των αντίστοιχων ανοιχτών θέσεων ή των κερδών.

Διακρίνεται σε :

- Συναλλαγματικός κίνδυνος
- Κίνδυνος μετοχών
- Κίνδυνος επιτοκίων
- Κίνδυνος εμπορευμάτων

Ο **πιστωτικός κίνδυνος** είναι άμεσα συνδεδεμένος με τη φύση των δραστηριοτήτων μιας τράπεζας και ορίζεται ως ο κίνδυνος αθέτησης των υποχρεώσεων

των πιστούχων της. Μπορεί να οδηγήσει σε σημαντικές ζημιές, επιδείνωση των οικονομικών μεγεθών, ενώ μπορεί να κλονίσει μέχρι και την βιωσιμότητα της τράπεζας.

Αν και ο πιο θεμελιώδης κίνδυνος για τα τραπεζικά ιδρύματα, υποδείγματα μέτρησής και διαχείρισής του έχουν αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια.

Ειδικότερες κατηγορίες του πιστωτικού κινδύνου είναι οι παρακάτω:

- ❖ **Κίνδυνος διακανονισμού πληρωμών:** αναφέρεται στην πιθανότητα ο ένας από τους δύο αντισυμβαλλόμενους να αθετήσει τη συμφωνία, αφού ο άλλος έχει ήδη πληρώσει τα χρήματα. Αυτός ο κίνδυνος ονομάζεται και κίνδυνος Herstatt και εμφανίζεται στις περιπτώσεις που δεν υπάρχει ταυτόχρονη ανταλλαγή των αξιών. Η ύπαρξη ωστόσο διαφοράς ώρας συνεπάγεται καθυστερήσεις στην υλοποίηση της συναλλαγής. Όταν η Herstatt κατέρρευσε νωρίς το πρωί σύμφωνα με τη γερμανική ώρα, οι πληρωμές σε δολάρια προς τις αμερικάνικες τράπεζες που είχαν συμφωνηθεί τις δύο προηγούμενες ημέρες δεν είχαν υλοποιηθεί. Οι αμερικάνικες τράπεζες με υψηλή έκθεση σε δανεισμό προς την Herstatt αντιμετώπισαν κρίση ρευστότητας, που προκάλεσε τριγμούς στο αμερικάνικο σύστημα πληρωμών.
- ❖ **Κίνδυνος χρέους:** ο κίνδυνος αυτός απορρέει από την έκθεση μιας τράπεζας σε δανεισμό της κυβέρνησης και από την αδυναμία της πληρωμής και αναδιάρθρωσης του χρέους της. Μια τράπεζα δεν διαθέτει τα κατάλληλα εργαλεία κάλυψής της γιατί σε περίπτωση αθέτησης των υποχρεώσεων του πιστούχου της – κράτος είναι πολύ δύσκολο να αντλήσει τα χρήματά της μέσω εγγυήσεων αφού δεν μπορεί να διεκδικήσει κρατική περιουσία

Ο **κίνδυνος ρευστότητας** αναφέρεται στην βραχυπρόθεσμη έλλειψη ρευστότητας μιας τράπεζας για την αντιμετώπιση των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεών της. Η έννοια του κινδύνου αυτού συνδέεται με αυτό που ονομάζουμε «οριζόντια διακράτηση χαρτοφυλακίου», σύμφωνα με την οποία αναφερόμαστε αφενός σε μια συναλλαγή που δεν μπορεί να εκτελεστεί στην επικρατούσα τιμή εξαιτίας ανεπαρκούς δραστηριότητας της αγοράς και αφετέρου στην περίπτωση αδυναμίας εξυπηρέτησης χρηματοροών, που μπορεί να οδηγήσει σε ρευστοποίηση θέσεων σε δυσμενείς τιμές.

Ο **λειτουργικός κίνδυνος** αφορά σε πιθανές απώλειες λόγω ανεπαρκών συστημάτων, αποτυχιών του management, ελλιπών διαδικασιών εσωτερικού ελέγχου, απάτης, ή ανθρώπινου σφάλματος. Τέτοια προβλήματα πιθανόν να προκύψουν από αδυναμία ανάληψης προληπτικής δράσης.

Ο **επιτοκιακός κίνδυνος** είναι ο κίνδυνος που προκύπτει από την αναντιστοιχία των επιτοκίων τόσο στον όγκο όσο και στην διάρκεια των τίτλων, των μετοχών, των στοιχείων εκτός ισολογισμού, των υποχρεώσεων. Μια μεταβολή των επιτοκίων μπορεί να επηρεάσει τόσο την κερδοφορία της τράπεζας όσο και την αξία της μετοχής της.

Ο **πολιτικός κίνδυνος** έχει να κάνει με ένα σύνολο από κινδύνους από την απλή επιβολή περιορισμών στα επιτόκια μέχρι και την εθνικοποίηση μιας τράπεζας. Συνδέεται με τις πολιτικές παρεμβάσεις στις εργασίες μιας ιδιωτικής τράπεζας.

Ο **νομικός κίνδυνος** αφορά στο νομικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία της τράπεζας και το οποίο αλλάζει συνεχώς επηρεάζοντας και την κερδοφορία της τράπεζας. Επιπλέον αφορά στην αμφισβήτηση της ισχύος κάποιων όρων ή του συνόλου των όρων των συμβάσεων που έχουν υπογραφεί. Κυρίως εννοούμε την αμφισβήτηση της δυνατότητας, βάσει του νομοθετικού πλαισίου, ενός εκ των συμβαλλομένων να υπογράψει τη σύμβαση.

Ο **συναλλαγματικός κίνδυνος** προέρχεται από τις μεταβολές των ισοτιμιών των νομισμάτων, που επηρεάζουν τις θέσεις σε συναλλάγματα που έχει λάβει μια τράπεζα για την διαχείριση των διαθέσιμων της ή των διαθεσίμων των πελατών της.

Για να αντιμετωπιστεί η κάθε μορφή κινδύνου πρέπει να αναπτυχθεί μια ξεχωριστή στρατηγική αντιστάθμισης ή εξουδετέρωσης του. Για να επιτευχθεί αυτό, πρέπει να αναγνωριστεί η πηγή και η φύση του κάθε κινδύνου, ώστε να αποφασιστεί η αποτελεσματικότερη και ενδεικνυόμενη ανά περίπτωση επιλογή αντιμετώπισής του. (Κοσμίδου – Ζοπουνίδης, 2003)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

2.1 ΟΡΙΣΜΟΣ

Οι τιμές των χρηματοοικονομικών μέσων έχουν παρουσιάσει σημαντικές διακυμάνσεις με αποτέλεσμα την έντονη μεταβλητότητα της αγοραίας αξίας των κεφαλαίων των τραπεζών. Ως αποτέλεσμα, πρόβαλε η ανάγκη δημιουργίας ενός κοινά αποδεκτό πλαισίου κεφαλαιακής επάρκειας που θα ενδυνάμωνε την κεφαλαιακή βάση και θα διευκόλυνε τη συγκρισιμότητα σε διεθνές επίπεδο, με απώτερο σκοπό την επίτευξη χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Ως αποτέλεσμα, δημιουργήθηκε η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία υπό την αιγίδα της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών, που αποτελεί μια εποπτική αρχή οι προτάσεις της οποίας δεν έχουν νομική ισχύ, ωστόσο στοχεύουν στη δημιουργία εποπτικών προτύπων, κατευθυντηρίων αρχών και βέλτιστων πρακτικών.

Έτσι, το 1988 εκδόθηκε το Σύμφωνο της Κεφαλαιακής Επάρκειας των Τραπεζών (Βασιλεία I) που καθόριζε το ελάχιστο επίπεδο ιδίων κεφαλαίων που πρέπει να διαθέτει μια τράπεζα, προκειμένου να είναι προφυλαγμένη από τον αναλαμβανόμενο πιστωτικό κίνδυνο. Έκτοτε, με αναθεωρήσεις μέσα από τη Βασιλεία II και III, η κεφαλαιακή επάρκεια αναφέρεται στην κάλυψη του πιστωτικού, λειτουργικού και κινδύνου αγοράς και αποτελεί ένα τρόπο κατοχύρωσης της τράπεζας από ενδεχόμενες ζημιές.

2.2 ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Τα κεφάλαια που διαθέτει μια τράπεζα μπορούν να διακριθούν σε τρεις βασικές διαστάσεις :

- Λογιστικά κεφάλαια
- Εποπτικά κεφάλαια
- Οικονομικά κεφάλαια

Η επιλογή της κατάλληλης διάστασης σχετίζεται με την ετερογένεια των ομάδων που ενδιαφέρονται για τα κεφαλαιακά στοιχεία μιας τράπεζας. Έτσι, ανάλογα με την ομάδα ενδιαφερομένων, είναι διαφορετική η διάσταση των κεφαλαίων που πρέπει να

αναλυθεί, προκειμένου να λάβουν την χρήσιμη για αυτούς πληροφορία.

Οι ομάδες ενδιαφερομένων μπορούν να διακριθούν στις εξής κατηγορίες:

- Καταθέτες
- Μέτοχοι
- Ομολογιούχοι
- Εταιρίες Διαβάθμισης
- Εποπτικές Αρχές

2.3 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΠΟΥ ΣΤΑΘΜΙΖΟΝΤΑΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ

2.3.1 ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

2.3.1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

Ο πιστωτικός κίνδυνος προέρχεται από το ενδεχόμενο ο αντισυμβαλλόμενος του πιστωτικού ιδρύματος να αδυνατεί να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις πληρωμών του, με αποτέλεσμα η τράπεζα να στερείται των εσόδων που υπολόγιζε από τη σύναψη της συμφωνίας δανείου μαζί του.

Ο πιστωτικός κίνδυνος μπορεί να εκτιμηθεί λαμβάνοντας υπόψη τις εξής παραμέτρους:

- Την πιθανότητα Αθέτησης Υποχρεώσεων, που εκφράζεται ως ένα ποσοστό της πιθανότητας οι πιστούχοι της τράπεζας να αδυνατούν να ανταποκριθούν στις χρηματοοικονομικές τους υποχρεώσεις (Probability of Default – PD)
- Την Ποσοστιαία Ζημιά σε Περίπτωση Αθέτησης (Loss Given Default) ή Κίνδυνος Ανάκτησης (Recovery Risk), που αναφέρεται στο ποσοστό επί του συνόλου του χρηματοδοτικού ανοίγματος που εκφράζει τη χρηματική ζημιά της τράπεζας σε περίπτωση αδυναμίας αποπληρωμής των δανείων των πιστούχων, αφού ολοκληρωθούν οι διαδικασίες ρευστοποίησης των εξασφαλισμένων.
- Το Χρηματοδοτικό Άνοιγμα (Exposure at Default – EAD), που εκφράζει το συνολικό ποσό που εκτίθεται σε πιστωτικό κίνδυνο τη δεδομένη χρονική στιγμή.

Ο πιστωτικός κίνδυνος είναι ιδιαίτερα αυξημένος για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, δεδομένου ότι κύριο αντικείμενο δραστηριότητάς τους και πραγματοποίησης

εσόδων είναι η δανειοδοσία. Ωστόσο, υπάρχουν ορισμένοι τρόποι προσπάθειας ελέγχου του κινδύνου αυτού και ελαχιστοποίησής του. Πιο συγκεκριμένα, η διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου επιτυγχάνεται μέσα από:

- Ανάπτυξη συστημάτων αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας του αντισυμβαλλόμενου
- Θέσπιση ορίων ανάληψης κινδύνου, τόσο από το ίδιο το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα, όσο και από την εποπτική αρχή.
- Διαρκής παρακολούθηση του αντιλαμβανόμενου κινδύνου και διορθωτικές ενέργειες, όπου και όταν κάτι τέτοιο απαιτείται
- Εκπαίδευση και αξιοποίηση προσωπικού που θα ελέγχει τις χορηγήσεις προς πελάτες
- Ανάπτυξη διαφοροποιημένου χαρτοφυλακίου

2.3.2 ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΑΓΟΡΑΣ

2.3.2.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΑΓΟΡΑΣ

Με τον όρο Κίνδυνο Αγοράς, νοείται ο κίνδυνος να παρουσιαστούν ζημιές για το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα που οφείλονται σε δυσμενείς μεταβολές της αξίας του εμπορικού χαρτοφυλακίου της τράπεζας και της ρευστότητάς της. Ο κίνδυνος αυτός οφείλεται σε διακυμάνσεις παραγόντων της αγοράς. Όσο περισσότερες τοποθετήσεις διαθέτει μια τράπεζα σε χρηματοοικονομικά προϊόντα προς αγοραπωλησία, τόσο πιο εκτεθειμένη είναι στον κίνδυνο κάποιος εξωτερικός παράγοντας να μεταβάλει την αξία τους.

Σημειώνεται ότι η διαχείριση του Κινδύνου Αγοράς μπορεί να γίνει με τη χρήση διαφόρων μοντέλων, κυριότερο από τα οποία είναι το Υπόδειγμα Μέγιστης Δυνατής Ζημιάς (ValueatRisk).

Ο κίνδυνος της αγοράς μπορεί επιπλέον να τμηματοποιηθεί στις εξής κατηγορίες:

- Εμπορικού χαρτοφυλακίου
- Εταιρικών ομολόγων
- Διατραπεζικός κίνδυνος
- Κίνδυνος χώρας

Κίνδυνος Εμπορικού Χαρτοφυλακίου

Ο κίνδυνος εμπορικού χαρτοφυλακίου μπορεί επιπρόσθετα να διακριθεί στις ακόλουθες κατηγορίες:

- ο Επιτοκίων
- ο Συναλλάγματος
- ο Μετοχικός

Έτσι γίνεται σαφές ότι το εμπορικό χαρτοφυλάκιο μιας τράπεζας μπορεί να μεταβληθεί είτε λόγω μεταβολής των επιτοκίων που υπάρχουν στην αγορά, είτε σε περίπτωση μεταβολής των συναλλαγματικών ισοτιμιών, για τοποθετήσεις σε ξένο νόμισμα, είτε λόγω αυξομειώσεων της αξίας των μετοχών που μια τράπεζα διαθέτει προς αγοραπωλησία. Από τους παραπάνω κινδύνους ο πιο έντονος και δύσκολα διαχειρίσιμος είναι ο επιτοκιακός.

Πιο αναλυτικά για τον κίνδυνο επιτοκίου, αυτός απορρέει από τη διαφορά στη ληκτότητα ανάμεσα στα στοιχεία του ενεργητικού και του παθητικού του τραπεζικού συστήματος, επηρεάζοντας με τον τρόπο αυτό τόσο την κερδοφορία, όσο και την καθαρή θέση του ιδρύματος. Ο κίνδυνος επιτοκίου χωρίζεται σε:

- Σε κίνδυνο επαναχρηματοδότησης, που αναφέρεται στην περίπτωση η ληκτότητα του ενεργητικού της τράπεζας να είναι μεγαλύτερη από του παθητικού της και ουσιαστικά αποτελεί συνέπεια του ενδεχόμενου η τράπεζα να αναγκαστεί να επαναδανειστεί με κόστος μεγαλύτερο από το επιτοκιακό κέρδος των στοιχείων του ενεργητικού της και
- Σε κίνδυνο επανεπένδυσης, που αναφέρεται στην περίπτωση η ληκτότητα του ενεργητικού της τράπεζας να είναι μικρότερη από του παθητικού της, και ουσιαστικά αποτελεί συνέπεια του ενδεχόμενου η τράπεζα να αναγκαστεί να επανεπενδύσει τα κεφάλαιά της με επιτόκιο μικρότερο από αυτό που έχει η ίδια δανειστεί.

Κίνδυνος Εταιρικών Ομολόγων

Ο κίνδυνος αυτός σχετίζεται με την κατοχή από την τράπεζα εταιρικών ομολόγων. Σημειώνεται ότι ένα μεγάλο ποσοστό του χαρτοφυλακίου των τραπεζών είναι εταιρικά ομόλογα. Η αντιστάθμιση για τον κίνδυνο αυτό επιτυγχάνεται μέσω της σύναψης συμβάσεων ανταλλαγής επιτοκίων.

Διατραπεζικός Κίνδυνος

Ο Διατραπεζικός κίνδυνος σχετίζεται με τα επιτόκια που επικρατούν στη διατραπεζική αγορά, καθιστώντας μια τράπεζα ευάλωτη όταν πρέπει να δανειστεί από

κάποιο άλλο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα με μη ευνοϊκό επιτόκιο.

Κίνδυνος Χώρας

Ο κίνδυνος Χώρας αναφέρεται σε ενδεχόμενες δυσμενείς εξελίξεις στο πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον που επικρατεί σε ένα κράτος και που αναμφίβολα επηρεάζει την εύρυθμη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η διαχείριση του κινδύνου αυτού περιλαμβάνει παρακολούθηση των δραστηριοτήτων στις επιμέρους, επίφοβες, αγορές και στη διακράτηση εμπορικών συναλλαγών και αξιόγραφων που προέρχονται από αυτές.

Για σκοπούς κεφαλαιακών απαιτήσεων, ο κίνδυνος αγοράς περιλαμβάνει τις εξής παραμέτρους:

- Κίνδυνος θέσης που διακρίνεται σε:
 - ο Γενικό κίνδυνο θέσης, που οφείλεται σε μεταβολή της αξίας ενός χρηματοπιστωτικού μέσου, λόγω μεταβολής της αγοραίας του αξίας
 - ο Ειδικό κίνδυνο θέσης, που οφείλεται σε μεταβολή της αξίας ενός χρηματοπιστωτικού μέσου, λόγω μεταβολής του κινδύνου που φέρει ο εκδότης του
- Συναλλαγματικός κίνδυνος που αναφέρεται στον κίνδυνο μη αναμενόμενης μεταβολής των συναλλαγματικών ισοτιμιών στοιχείων που αφορούν ξένο νόμισμα, είτε χαρτοφυλακίου συναλλαγών, είτε τραπεζικού χαρτοφυλακίου.
- Κίνδυνος Αντισυμβαλλόμενου, που αναφέρεται στο ενδεχόμενο αθέτησης των υποχρεώσεων ενός αντισυμβαλλόμενου, πριν τον οριστικό διακανονισμό της συναλλαγής. Ο συγκεκριμένος κίνδυνος προκύπτει σε χρηματοπιστωτικά μέσα που η ημερομηνία διακανονισμού τους διαφέρει από την ημερομηνία συμφωνίας. Τέτοια μέσα είναι κυρίως τα εξωχρηματιστηριακά παράγωγα και οι συναλλαγές χρηματοδότησης τίτλων.
- Κίνδυνος Διακανονισμού, που οφείλεται σε ενδεχόμενη δυσμενή μεταβολή στην τιμή ενός χρηματοπιστωτικού μέσου, όταν έχει καταβληθεί το τίμημα, αλλά δεν έχει ολοκληρωθεί ο διακανονισμός.
- Κίνδυνος Ατελών Συναλλαγών, που οφείλεται σε ενδεχόμενη δυσμενή μεταβολή στην τιμή ενός χρηματοπιστωτικού μέσου, όταν έχουν παραδοθεί οι τίτλοι, πριν ληφθεί το αντίτιμο, χωρίς να έχουν παραδοθεί οι τίτλοι.
- Κίνδυνος Μεγάλων Χρηματοδοτικών Ανοιγμάτων που προέρχεται από υπέρβαση του χαρτοφυλακίου συναλλαγών συγκεκριμένων αντισυμβαλλομένων.

2.3.3 ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

2.3.3.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

Ο λειτουργικός κίνδυνος αναφέρεται σε ενδεχόμενες δυσχερείς συνέπειες που προκύπτουν από λειτουργικά ζητήματα του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος και περιλαμβάνει τα ενδεχόμενα:

- Ανθρωπίνου σφάλματος
- Κατάρρευση του συστήματος
- Προβλήματα στη διαδικασία ελέγχου
- Απάτη – Δόλος
- Άλλα απρόβλεπτα γεγονότα λειτουργικής φύσης

Γενικά ο λειτουργικός κίνδυνος έχει δύο συνιστώσες:

- Τον επιχειρηματικό κίνδυνο, που αναφέρεται στον κίνδυνο αποτυχίας του επιχειρηματικού μοντέλου της τράπεζας και
- Τον κίνδυνο γεγονότος, που αναφέρεται στον κίνδυνο να παρουσιαστούν ζημιές που οφείλονται σε συγκεκριμένα γεγονότα.

Ωστόσο η δεύτερη διάσταση είναι η πλέον επικρατέστερη, λογίζοντας τον λειτουργικό κίνδυνο ως τις ενδεχόμενες απώλειες που προκύπτουν ως συνέπεια ανεπάρκειας ή αποτυχίας των εσωτερικών διαδικασιών, ανθρώπινων λαθών, αναποτελεσματικών συστημάτων ή εξωτερικών γεγονότων. Λαμβάνοντας υπόψη τα χαρακτηριστικά των γεγονότων, μπορεί να γίνει η εξής διάκριση:

- Γεγονότα υψηλής συχνότητας και μικρού αποτελέσματος
- Γεγονότα χαμηλής συχνότητας και μεγάλου αποτελέσματος

Η διαχείριση των κινδύνων αυτών επιτυγχάνεται μέσα από:

- Κατάλληλη οργανωτική δομή που διευκολύνει τη εύρυθμη λειτουργία
- Αρτιότερη οργάνωση των διαδικασιών εντός του ιδρύματος
- Πληρέστερος εσωτερικός έλεγχος
- Εισαγωγή διαδικασιών, μεθοδολογιών και συστημάτων παρακολούθησης
- Εκπαίδευση του προσωπικού

- ο Εναρμόνιση με τις επιταγές του συμφώνου Βασιλείας

Σύμφωνα με το πλαίσιο της Βασιλείας υπάρχουν οι ακόλουθες εποπτικές κατηγορίες λειτουργικού κινδύνου:

1. Εξωτερική απάτη
2. Εσωτερική απάτη
3. Πρακτικές απασχόλησης και ασφάλειας χώρου εργασίας
4. Πελάτες, προϊόντα και επιχειρηματικές πρακτικές
5. Ζημιές φυσικών περιουσιακών στοιχείων
6. Διακοπή εργασιακής ροής και αστοχίες συστημάτων
7. Προβληματικές διαδικασίες

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΜΕΤΡΗΣΗ ΚΕΡΔΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Η μέτρηση της αποτελεσματικότητας του τραπεζικού συστήματος και η ανάλυση των παραγόντων που την εξηγούν έχουν ιδιαίτερη σημασία τόσο για τις εποπτικές αρχές κατά τη διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου όσο και για τις διοικήσεις των τραπεζών κατά την κατάρτιση των επιχειρησιακών τους σχεδίων.

Οι πηγές κερδοφορίας των τραπεζών ταξινομούνται στις ακόλουθες κατηγορίες:

1. Η διαφορά μεταξύ επιτοκίων χορηγήσεων και καταθέσεων
2. Οι πάσης φύσεως προμήθειες
3. Τα κεφαλαιακά κέρδη από τη διαπραγμάτευση χρεογράφων και
4. Την είσπραξη αμοιβής από την παροχή χρηματοοικονομικών συμβούλων.

Η μελέτη της αποτελεσματικότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος έχει γίνει περισσότερο αναγκαία κατόπιν και των σημαντικών μεταρρυθμίσεων που πραγματοποιήθηκαν σε αυτό τις δύο τελευταίες δεκαετίες.

Οι μεταρρυθμίσεις βελτίωσαν τις συνθήκες ανταγωνισμού στον τραπεζικό τομέα ενώ οι διαρθρωτικές μεταβολές που πραγματοποιήθηκαν στα τέλη της δεκαετίας του 1990, κυρίως μέσω των εξαγορών και συγχωνεύσεων, συνέβαλαν και στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του χρηματοπιστωτικού τομέα.

Οι δραστηριότητες κάθε τραπεζικού οργανισμού όπως και το μέγεθός τους ανακλώνται στις οικονομικές τους καταστάσεις, οι οποίες παρουσιάζουν την οικονομική θέση μιας επιχείρησης, τις συναλλαγές της καθώς και την απόδοσή της.

Ο Ισολογισμός και η Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης αποτελούν τις βασικότερες οικονομικές καταστάσεις στις οποίες οι οικονομικοί σύμβουλοι στηρίζονται για να διεξάγουν τις χρηματοοικονομικές τους αναλύσεις, ενώ οι επενδυτές αντλούν σημαντικές πληροφορίες για τα τραπεζικά ιδρύματα.

Ισολογισμός, είναι η συνοπτική κατάσταση των περιουσιακών στοιχείων του χρηματοοικονομικού ιδρύματος και των πηγών χρηματοδότησης των στοιχείων αυτών. Είναι η κατάσταση στην οποία παρουσιάζονται τα στοιχεία του Ενεργητικού, του Παθητικού και της Καθαρής Περιουσίας μιας επιχείρησης ή ενός χρηματοοικονομικού οργανισμού σε μια δεδομένη χρονική στιγμή (Γκίκας, 2002).

Ο Ισολογισμός αποτελεί μια στατική κατάσταση η οποία παρουσιάζει την εικόνα της επιχείρησης σε δεδομένη χρονική στιγμή από την αρχή της σύστασής της και όχι τη δυναμική της μορφή.

Το Ενεργητικό ενός τραπεζικού ισολογισμού αποτελείται από τα περιουσιακά στοιχεία που έχει στη διάθεσή του με σκοπό να παράγει κέρδος. Η επικρατέστερη άποψη ως προς τις ομάδες στα οποίες χωρίζονται τα στοιχεία του ενεργητικού είναι αυτή που υποστηρίζει ότι το ενεργητικό χωρίζεται σε τέσσερις ομάδες:

- Ταμειακά διαθέσιμα
- Απαιτήσεις
- Επενδυτικό χαρτοφυλάκιο
- Λοιπά στοιχεία του ενεργητικού

Το Παθητικό ενός τραπεζικού ισολογισμού περιλαμβάνει το σύνολο των υποχρεώσεων του οργανισμού προς τρίτους. Δηλαδή, το σύνολο των κεφαλαίων που απέκτησε ο τραπεζικός οργανισμός από πηγές που δεν σχετίζονται με την επιχειρηματική του δραστηριότητα με στόχο τη χρηματοδότηση των στοιχείων του ενεργητικού του. Τα στοιχεία του Παθητικού χωρίζονται σε τέσσερις ομάδες :

- Τις υποχρεώσεις προς πιστωτικά ιδρύματα
- Τις υποχρεώσεις προς πελάτες
- Τις προβλέψεις
- Τα λοιπά στοιχεία του παθητικού

Η Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης αποτελεί συνοπτική εικόνα της οικονομικής δραστηριότητας του οργανισμού ή της επιχείρησης για συγκεκριμένη χρονική περίοδο, παρουσιάζοντας το είδος και το μέγεθος των εσόδων και των εξόδων, καθώς και το κέρδος ή τη ζημιά που έχει επιτευχθεί από τον οργανισμό.

Στις τραπεζικές καταστάσεις αποτελεσμάτων χρήσης έχει επικρατήσει τα έσοδα να χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, τα έσοδα από τόκους και τα λοιπά λειτουργικά έσοδα. Τα έξοδα διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες, τα έξοδα για τόκους, τα λοιπά λειτουργικά έξοδα και τους φόρους.

Η αποτελεσματικότητα είναι βασική έννοια στις μελέτες των τραπεζικών συστημάτων και διακρίνεται σε αποτελεσματικότητα κόστους και σε αποτελεσματικότητα κέρδους. Η αποτελεσματικότητα κόστους αναφέρεται στην απόκλιση μεταξύ ελάχιστου κόστους παραγωγής που μπορεί να επιτύχει μια τράπεζα για δεδομένο ύψος παραγωγής και του παρατηρηθέντος κόστους.

Οι ελληνικές τράπεζες έχουν αυξήσει σημαντικά τον αριθμό των προϊόντων και υπηρεσιών που προσφέρουν στους καταναλωτές, επενδύοντας σημαντικά κεφάλαια τόσο σε εξειδικευμένο προσωπικό όσο και στην τεχνολογία ενώ ταυτόχρονα, επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στο εξωτερικό.

Στη διεθνή βιβλιογραφία μέτρηση της αποτελεσματικότητας των τραπεζών πραγματοποιείται, είτε με τη χρήση αριθμοδεικτών, είτε με την εφαρμογή παραμετρικών ή και μη παραμετρικών μεθόδων.

Η ανάγκη για την ουσιαστικότερη κατανόηση και ανάλυση των απόλυτων μεγεθών που εμφανίζονται στις οικονομικές καταστάσεις οδήγησε στη μελέτη των χρηματοοικονομικών δεικτών.

Η χρήση των δεικτών εμφανίζεται ως η πιο διαδεδομένη και δυναμική μέθοδος χρηματοοικονομικής ανάλυσης.

Κάθε μεθοδολογική προσέγγιση έχει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Για παράδειγμα η μελέτη απλών αριθμοδεικτών έχει το πλεονέκτημα ότι οι αναγκαίοι υπολογισμοί είναι εύκολοι. Παράλληλα όμως, το βασικό της μειονέκτημα είναι ότι περιορίζει την ανάλυση στη χρήση μιας μόνο εισροής και εκροής, κάτι ιδιαίτερα περιοριστικό στον τραπεζικό κλάδο ο οποίος χαρακτηρίζεται από πολλαπλές εισροές και εκροές, οι οποίες έχουν αλληλεπίδραση μεταξύ τους.

Το μειονέκτημα αυτό των αριθμοδεικτών περιορίζεται με τη χρήση παραμετρικών ή και μη παραμετρικών μεθόδων οι οποίες δύνανται να περιλαμβάνουν περισσότερες από μια εισροές.

Οι παραμετρικοί μέθοδοι αφορούν:

1. Τη στοχαστική προσέγγιση του αποτελεσματικού ορίου, όπου το κόστος μιας τράπεζας μπορεί να αποκλίνει από το αποτελεσματικό όριο, είτε λόγω τυχαίων παραγόντων είτε λόγω αναποτελεσματικότητας.
2. Την προσέγγιση του «ευρέως» ορίου, όπου οι διαφορές ως προς το εκτιμώμενο κόστος μεταξύ τραπεζών που ταξινομούνται στο χαμηλότερο τεταρτημόριο από άποψη κόστους οφείλονται σε τυχαίους παράγοντες, ενώ οι αντίστοιχες διαφορές μεταξύ των τραπεζών που εμφανίζουν χαμηλό κόστος και εκείνων που εμφανίζουν υψηλό κόστος, οφείλονται σε αναποτελεσματικότητα και
3. Την προσέγγιση υπολογισμού της αναποτελεσματικότητας ανεξαρτήτως κατανομής, όπου δεν απαιτείται καμία υπόθεση για την κατανομή του ορίου αναποτελεσματικότητας

Κύριο γνώρισμα των τριών αυτών προσεγγίσεων είναι η οικονομετρική εκτίμηση του αποτελεσματικού ορίου και συνεπώς, όπως σε κάθε οικονομετρικό υπόδειγμα, το βασικό μειονέκτημα είναι η τυχόν λανθασμένη συναρτησιακή μορφή του υποδείγματος.

Οι αριθμοδείκτες είναι σχέσεις μεταξύ μεγεθών, λογιστικής ή στατιστικής προέλευσης που καταρτίζονται με σκοπό τον προσδιορισμό της πραγματικής θέσης ή της αποδοτικότητας των διάφορων τμημάτων ή ολόκληρων τομέων της τράπεζας και σε τελική ανάλυση, της πραγματικής κατάστασης ολόκληρης της τράπεζας ή και γενικότερα του κλάδου στον οποίο ανήκει η μονάδα αυτή.

Ο υπολογισμός και η παρουσία των διαφόρων αριθμοδεικτών αποτελεί μια μέθοδο ανάλυσης η οποία πολλές φορές παρέχει μόνο ενδείξεις. Για το λόγο αυτό ένας μεμονωμένος αριθμοδείκτης δεν είναι δυνατόν να μας δώσει πλήρη εικόνα της οικονομικής θέσης μιας επιχείρησης, αν δεν συγκριθεί με άλλους αντιπροσωπευτικούς ή πρότυπος αριθμοδείκτες ή αν δε συσχετιστεί με τους αντίστοιχους αριθμοδείκτες μιας σειράς προηγούμενων χρήσεων. Για το λόγο αυτό η ανάλυση των δεικτών περιλαμβάνει δυο προσεγγίσεις, τη διαστρωματική και τη διαχρονική ανάλυση.

3.1 ΑΡΙΘΜΟΔΕΙΚΤΕΣ

Οι αριθμοδείκτες δείχνουν τις σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ μεγεθών, λογιστικής ή στατιστικής προέλευσης. Καταρτίζονται με σκοπό τον προσδιορισμό της πραγματικής θέσης ή της αποδοτικότητας των διαφόρων τμημάτων ή ολόκληρων τομέων της τράπεζας και σε τελική ανάλυση, της πραγματικής κατάστασης ολόκληρης της τράπεζας ή και γενικότερα του κλάδου στον οποίο ανήκει η μονάδα αυτή. Ο υπολογισμός και η παρουσίαση των διαφόρων αριθμοδεικτών αποτελεί μια μέθοδο ανάλυσης η οποία πολλές φορές παρέχει μόνο ενδείξεις. Για το λόγο αυτό ένας μεμονωμένος αριθμοδείκτης δεν είναι δυνατόν να δώσει πλήρη εικόνα της οικονομικής θέσης μιας επιχείρησης, αν δεν συγκριθεί με άλλους αντιπροσωπευτικούς ή πρότυπους αριθμοδείκτες ή αν δεν συσχετιστεί με τους αντίστοιχους αριθμοδείκτες μιας σειράς προηγούμενων χρήσεων.

3.2 ΜΕΤΡΗΣΗ ΚΕΡΔΟΦΟΡΙΑΣ

Συγκεκριμένα, η μέτρηση της κερδοφορίας έγινε με τη χρήση αριθμοδεικτών που χρησιμοποιούνται στη βιβλιογραφία για τον υπολογισμό της: το δείκτη απόδοσης των ιδίων κεφαλαίων/ ROE (Return on Equity), το δείκτη απόδοσης των περιουσιακών

στοιχείων/ ROA (Return on Assets) και το δείκτη που παρουσιάζει το Καθαρό Περιθώριο Επιτοκίου / Net Interest Margin.

Δείκτης ROE

ROE= Κέρδη προ Φόρων/ Ίδια Κεφάλαια

Παραλλαγή του παραπάνω δείκτη είναι και ο εξής:

ROE= Κέρδη μετά Φόρων/ Ίδια Κεφάλαια.

Ο δείκτης ROE μετρά τη χρηματοοικονομική κερδοφορία από την πλευρά των μετόχων και το επιτόκιο απόδοσής τους, ενώ, παράλληλα, υπολογίζει σε γενικές γραμμές το καθαρό κέρδος που αυτοί λαμβάνουν μέσα από την επένδυση των κεφαλαίων τους.

Δείκτης ROA

ROA= Κέρδη προ Φόρων/ Σύνολο Ενεργητικού, ενώ παραλλαγή του είναι ο εξής:

ROA= Κέρδη μετά φόρων/ Σύνολο Ενεργητικού

Δείκτης Καθαρού Περιθωρίου Επιτοκίου

NIM= (Έσοδα τόκων- Έξοδα τόκων)/ Κερδοφόρα στοιχεία Ενεργητικού (NetInterestMargin= netinterestincome/ interestearningassets) όπου: Κερδοφόρα στοιχεία Ενεργητικού= Σύνολο ενεργητικού- Ενσώματες Ακίνητοποιήσεις ή Πάγια Περιουσιακά στοιχεία- Ασώματες Ακίνητοποιήσεις ή Άυλα Περιουσιακά Στοιχεία- Επενδυτικά Ενσώματα Πάγια Στοιχεία- Ταμείο και Διαθέσιμα στην Κεντρική Τράπεζα.

Όσο μεγαλύτερος είναι αυτός ο δείκτης, τόσο περισσότερα έσοδα παράγονται από τα κερδοφόρα στοιχεία του ενεργητικού. Σύμφωνα με τη μελέτη του Viverita (2008), ο δείκτης NIM για μια υγιή τράπεζα πρέπει να είναι τουλάχιστον 4%.

Στην ανάλυσή μας θα χρησιμοποιήσουμε όλους τους παραπάνω δείκτες ώστε να είναι περισσότερο ολοκληρωμένα τα αποτελέσματα που θα προκύψουν. Μάλιστα, στους δείκτες ROE και ROA χρησιμοποιήθηκαν στους υπολογισμούς τόσο τα κέρδη προ φόρων (ΚΠΦ) όσο και τα κέρδη μετά φόρων (ΚΜΦ), ώστε να είναι η ανάλυση ολοκληρωμένη, καθώς σε ορισμένες περιπτώσεις τραπεζών ενώ τα ΚΠΦ είναι θετικά, τα ΚΜΦ είναι αρνητικά και το αντίστροφο.

3.3 ΜΕΤΡΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Η αποτελεσματικότητα στην παρούσα εργασία μετράται με τους παρακάτω ευρύτατα διαδομένους χρηματοοικονομικούς δείκτες:

Δείκτης Περιθωρίου Κέρδους

Δείκτης Περιθωρίου Κέρδους = Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Εσόδων

Δείχνει το ποσοστό των εσόδων τα οποία μένουν στην τράπεζα ως καθαρά κέρδη.

Δείκτης Εκμετάλλευσης Ενεργητικού

Δείκτης Εκμετάλλευσης Ενεργητικού = Συνολικά Έσοδα / Σύνολο Ενεργητικού

Ο δείκτης αυτός εκφράζει τα συνολικά έσοδα ως ποσοστό του ενεργητικού και δείχνει σε τι ποσοστό η επιχείρηση χρησιμοποιεί τα περιουσιακά της στοιχεία για να δημιουργήσει έσοδα.

Δείκτης Χρηματοοικονομικής μόχλευσης ή Πολλαπλασιαστής ΙΚ

Δείκτης Χρηματοοικονομικής μόχλευσης = Σύνολο ενεργητικού / Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων

Όσο μεγαλύτερος είναι αυτός ο δείκτης, τόσο μεγαλύτερο μέρος των επενδύσεων της τράπεζας καλύπτεται με ξένα κεφάλαια, οπότε και η τράπεζα έχει μεγαλύτερη χρηματοοικονομική μόχλευση. Η απόδοση των ιδίων κεφαλαίων αυξάνεται με την αύξηση της χρηματοοικονομικής μόχλευσης, αλλά παράλληλα αυξάνεται και ο χρηματοοικονομικός κίνδυνος από τη μη εκπλήρωση των υποχρεώσεων της προς τους πιστωτές της.

Συνολική λειτουργική αποτελεσματικότητα των τραπεζών

Συνολική λειτουργική αποτελεσματικότητα τραπεζών = Συνολικά έξοδα / Συνολικά Έσοδα

Με τον όρο λειτουργικά έσοδα αναφερόμαστε στα έσοδα που προκύπτουν από το άθροισμα των λογαριασμών: Έσοδα τόκων + Έσοδα προμηθειών + (-) κέρδη (ζημίες) από χρηματοοικονομικά στοιχεία + λοιπά έσοδα + άλλους σχετικούς λογαριασμούς που υπάρχουν σε κάθε τράπεζα. Όσο μικρότερος είναι αυτός ο δείκτης, τόσο μεγαλύτερη είναι η λειτουργική αποτελεσματικότητα της τράπεζας, δηλαδή μπορεί να καλύπτει τα έξοδά της και να αποκτά και κέρδη.

Δείκτης δαπανών προσωπικού προς έσοδα εκμετάλλευσης

Δείκτης δαπανών προσωπικού προς έσοδα εκμετάλλευσης = Δαπάνες προσωπικού και διοίκησης/ Συνολικά Έσοδα

Με αυτό τον τρόπο εμφανίζονται οι δαπάνες προσωπικού και διοίκησης ως ποσοστό των συνολικών εσόδων. Προσοχή πρέπει να δοθεί και στη μείωση των εσόδων από αιτίες, όπως π.χ. η μείωση των επιτοκίων ή των χορηγήσεων (Αγγελίδης, 2009). Όσο μικρότερος είναι αυτός ο δείκτης, τόσο καλύτερα αντιμετωπίζει μια τράπεζα τη μείωση των εσόδων της.

Δείκτης δαπανών προσωπικού προς σύνολο εξόδων

Δείκτης δαπανών προσωπικού προς σύνολο εξόδων = Δαπάνες προσωπικού και διοίκησης/ Σύνολο εξόδων

Προβάλλει τα έξοδα δαπανών προσωπικού και διοίκησης ως ποσοστό του συνόλου των εξόδων.

Δείκτης δαπανών για τόκους προς σύνολο εξόδων

Δείκτης δαπανών για τόκους προς σύνολο εξόδων = Δαπάνες για τόκους/ Σύνολο εξόδων. Συμπληρωματικά με τον προηγούμενο, ο δείκτης αυτός δείχνει ποιο ποσοστό των συνολικών εξόδων καταλαμβάνουν τα έξοδα για τόκους.

Δείκτης εσόδων τόκων προς σύνολο εσόδων

Δείκτης εσόδων τόκων προς σύνολο εσόδων = Έσοδα τόκων/ Σύνολο εσόδων

Οι τρεις κυριότερες κατηγορίες εσόδων είναι τα έσοδα τόκων, τα έσοδα προμηθειών και τα αποτελέσματα των χρηματοοικονομικών πράξεων. Στον πρώτο από τους ακόλουθους τρεις δείκτες, τα έσοδα τόκων παρουσιάζονται ως ποσοστό των συνολικών εσόδων.

Δείκτης εσόδων προμηθειών προς συνολικά έσοδα

Δείκτης εσόδων προμηθειών προς συνολικά έσοδα = Έσοδα προμηθειών/ Σύνολο εσόδων. Εκφράζει τη δεύτερη κυριότερη κατηγορία εσόδων, τα έσοδα προμηθειών, ως ποσοστό των συνολικών εσόδων.

Δείκτης αποτελεσμάτων χρηματοοικονομικών πράξεων προς σύνολο εσόδων

Δείκτης αποτελεσμάτων χρηματοοικονομικών πράξεων προς σύνολο εσόδων = Αποτελέσματα των χρηματοοικονομικών πράξεων/ Σύνολο εσόδων

Ο δείκτης αυτός δείχνει ποιο ποσοστό των συνολικών εσόδων αποτελεί η Τρίτηκυριότερη κατηγορία εσόδων, τα αποτελέσματα χρηματοοικονομικών πράξεων. Οι χρηματοοικονομικές πράξεις σχετίζονται με συμμετοχές, παράγωγα χρηματοοικονομικά προϊόντα και χαρτοφυλάκια που περιλαμβάνουν ομόλογα, μετοχές ή αμοιβαία κεφάλαια.

Δείκτης αμοιβής της εργασίας

Αμοιβή της εργασίας = Αμοιβές προσωπικού / Συνολικός αριθμός απασχολούμενων

Από το δείκτη αυτό προκύπτει η ανά εργαζόμενο αμοιβή ανά έτος η οποία και εκφράζει το κόστος ενός από τους παραγωγικούς συντελεστές.

Δείκτης κερδών ανά υπάλληλο

Κέρδη ανά υπάλληλο = Καθαρά κέρδη / Σύνολο υπαλλήλων

Αυτός ο δείκτης δείχνει την παραγωγικότητα κάθε υπαλλήλου και την ικανότητα να παράγει κέρδη για την τράπεζα.

Δείκτης χορηγήσεων ανά υπάλληλο

Χορηγήσεις ανά υπάλληλο = Σύνολο χορηγήσεων (σε €) / Σύνολο υπαλλήλων

Εκφράζει την ικανότητα κάθε υπαλλήλου να συμβάλλει στη χορήγηση δανείων εκ μέρους της τράπεζας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

4.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

Η Αγροτική Τράπεζα ιδρύθηκε το 1929 ως αυτόνομος οργανισμός με κοινωφελή χαρακτήρα. Οι δραστηριότητες της είναι συνυφασμένες με τη γεωργική πολιτική του Κράτους⁸.

Τα χρηματοδοτικά της προγράμματα είναι σύμφωνα με τους αναπτυξιακούς στόχους των κρατικών προγραμμάτων ανάπτυξης και αποσκοπούν στην κάλυψη των αναγκών των γεωργικών εκμεταλλεύσεων σε κεφάλια κίνησης και επένδυσης, στη βελτίωση της ποιότητας των συντελεστών παραγωγής και την πραγματοποίηση των απαραίτητων διαρθρωτικών αλλαγών στην αγροτική παραγωγή. Για την επιτυχία των σκοπών της εφαρμόζει τέλειο αποκεντρωτικό σύστημα, αναπτύσσοντας ένα μεγάλο δίκτυο περιφερειακών υποκαταστημάτων.

Το 1991, η ΑΤΕ από πιστωτικό ίδρυμα μετατράπηκε σε Ανώνυμη Εταιρεία και μετεξελίχθηκε σε τράπεζα πολλαπλών δραστηριοτήτων. Το 2000 με την είσοδό της στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών σηματοδότησε μια νέα εποχή υλοποίησης ενός φιλόδοξου προγράμματος εξυγίανσης, εκσυγχρονισμού και ανάπτυξης ακόμα και πέρα του αρχικού τομέα των δραστηριοτήτων της.

Το 2012, συμπληρώθηκαν 83 χρόνια από την ίδρυση της ΑΤΕ. Στη διαδρομή αυτή της ζωής της, καθοριστική υπήρξε η συμβολή της στη γεωργική παραγωγή και κατ' επέκταση στην ελληνική αγροτική οικονομία στην οποία διαδραμάτισε πρωτεύοντα ρόλο, ειδικότερα στις μεταρρυθμίσεις και στην ανάπτυξη συνεταιρισμών αλλά και ακόμη των βιομηχανιών του κλάδου. Έντονη, θεωρείται και η παράλληλη κοινωνική της συνεισφορά σε κρίσιμες ιστορικές περιόδους και στην ανασυγκρότηση της Χώρας.

Η ιστορική διαδρομή της ΑΤΕ θα μπορούσε να διακριθεί σε πέντε περιόδους:

- Προπολεμική 1929 – 1940
- Μεταπολεμική 1940 – 1966
- Περίοδος 1967 – 1981 (δικτατορία και μεταπολίτευση)
- Περίοδος 1982 – 1988 (περίοδος γενικής ανασυγκρότησης)
- Περίοδος 1999 – 2012 όπου και συγχωνεύθηκε με την Τράπεζα Πειραιώς, όπου αποτέλεσε την "νέα αρχή" της τράπεζας.

⁸<http://www.atbank.gr/ATEbank/Bank/history/Historical+facts.htm>

Στις 27 Ιουλίου του 2012 η Διοίκηση της Τράπεζας Πειραιώς ανακοινώνει την απορρόφηση του υγιούς τμήματος της Αγροτικής Τράπεζας στο πλαίσιο των διαδικασιών που όρισαν η Τράπεζα της Ελλάδος και το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας με σκοπό την αναδιάρθρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και την ενίσχυση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας.

Με τη λύση και διάσπαση των υγιών στοιχείων του ενεργητικού της ΑΤΕ, μεταβιβάστηκαν στην Πειραιώς όλες οι καταθέσεις, όλο το προσωπικό, όλο το δίκτυο της ΑΤΕ, τα ενήμερα δάνεια καθώς και οι χρηματοοικονομικές θυγατρικές της, ΑΤΕ Ασφαλιστική και ΑΤΕ Leasing.

Παρακάτω παρατίθενται οι δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις της τράπεζας για τα έτη 2005 – 2011 βάσει των οποίων γίνεται η χρηματοοικονομική ανάλυση των αριθμοδεικτών. (www.capital.gr)

Πίνακας 1: Στοιχεία Ενεργητικού & Παθητικού ΑΤΕ(www.capital.gr)

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ταμείο & Διαθέσιμα στην ΚΤ	732.978	925.536	1.180.630	1.226.862	996.565	821.273	701.415
Απαιτήσεις κατά Πιστωτικών Ιδρυμάτων	2.377.576	1.279.414	682.021	1.003.932	2.369.942	1.063.280	1.104.610
Χαρτοφυλάκιο συναλλαγών	318.994	558.406	518.479	342.527	895.698	205.611	161.162
Παράγωγα χρηματοπιστωτικά μέσα-απαιτήσεις	99	20.358	45.788	25.786	25.838	20.953	12.378
Δάνεια & Προκαταβολές σε Πελάτες	12.788.750	13.624.532	16.849.837	20.954.837	22.166.359	21.350.402	18.169.906
Χαρτοφυλάκιο επενδύσεων	2.460.140	2.505.033	2.360.365	162.920	162.330	157.898	154.500
Σύνολο Ενεργητικού	20.208.406	20.588.412	23.399.219	27.661.325	31.988.906	30.430.833	25.937.494

ΠΑΘΗΤΙΚΟ	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Υποχρεώσεις προς Πιστωτικά Ιδρύματα	208.632	94.381	769.327	4.907.084	6.379.410	9.153.422	7.464.847
Υποχρεώσεις προς πελάτες	17.801.755	18.198.205	20.713.674	20.990.300	22.682.801	19.723.201	17.316.147
Παράγωγα χρηματοπιστωτικά μέσα-υποχρεώσεις	90.055	49.592	12.867	62.405	84.242	145.726	205.547
Εκδοθείσες Ομολογίες & λοιπές δανειακές υποχρεώσεις	399.242	399.515	199.616	448.353	248.794	249.196	249.498
Προβλέψεις για κινδύνους και βάρη	0	0	0	0	358.653	299.827	260.044
Σύνολο Παθητικού	20.208.406	20.588.412	23.399.219	27.661.325	31.988.906	30.430.833	25.937.494

Πίνακας 2: Βασικοί Δείκτες ΑΤΕ (www.capital.gr)

ΑΤΕ	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΟΓΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ							
Συνολικά Έξοδα / Συνολικά Έσοδα	79,42%	68,20%	67,42%	98,06%	152,89%	154,45%	294,81%
Αμοιβές & Έξοδα προσωπικού / Συνολικά Έσοδα	45,52%	44,40%	41,16%	48,75%	44,22%	54,04%	54,22%
Καθαρά Έσοδα από Τόκους / Σύνολο Εσόδων	84,65%	76,80%	70,35%	84,85%	82,02%	112,59%	110,06%
Κέρδη ή Ζημιές μετά Φόρων	112.350€	161.433€	211.091€	25.628€	-435.08€	-417.435€	-899.794€
Βασικά κέρδη μετά Φόρων	0,19€	0,09€	0,23€	0,03€	-0,47€	-0,52€	-1,85€
ΔΕΙΚΤΕΣ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ							
Ταμείο & Διαθέσιμα στην Κ.Τ. / Σύνολο Ενεργητικού	3,63%	4,50%	5,05%	4,44%	3,12%	2,70%	2,70%
Δάνεια & Προκαταβολές σε Πελάτες / Υποχρεώσεις σε Πελάτες	71,84%	74,87%	81,35%	99,83%	97,72%	108,25%	104,93%
Ταμείο & Διαθέσιμα στην Κ.Τ. / Υποχρεώσεις προς Πελάτες	4,12%	5,09%	5,70%	5,84%	4,39%	4,16%	4,05%
ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ							
Δάνεια & Προκαταβολές σε Πελάτες / Σύνολο Ενεργητικού	63,28%	66,18%	72,01%	75,56%	69,29%	70,16%	70,05%
ΔΕΙΚΤΕΣ ΚΕΡΔΟΦΟΡΙΑΣ							
Απόδοση Ιδίων Κεφαλαίων	9,41%	12,10%	14,57%	2,84%	-33,38%	-51,76%	-203,84%
Απόδοση Ενεργητικού	0,56%	0,78%	0,90%	0,09%	-1,36%	-1,37%	-3,47%
ΔΕΙΚΤΗΣ ΜΟΧΛΕΥΣΗΣ							
ΚΜ (Σύνολο Ενεργητικού / Σύνολο Καθαρής Θέσης)	16,92	15,43	16,15	31,12	24,54	37,33	58,76

Από τους παραπάνω δείκτες γίνεται σαφές ότι η ΑΤΕ παρουσιάζει ολοένα αυξανόμενα έξοδα, που τα τελευταία χρόνια ξεπερνούν τα έσοδά της, με τις αμοιβές και τα έξοδα του προσωπικού να παρουσιάζουν μια ελαφρά ανοδική τάση, σε σχέση με τα συνολικά της έξοδα. Επιπλέον τα διαθέσιμά της βαίνουν μειούμενα. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο λόγος Δάνεια / Καταθέσεις αυξάνεται, χαρακτηριστικό γνώρισμα της οικονομικής κρίσης που επικρατεί και που οδηγεί τους καταθέτες στην απόσυρση των χρημάτων τους από τις τράπεζες, ενώ παράλληλα τα καθαρά έσοδα από τόκους, ως ποσοστό του συνόλου των εσόδων αυξάνονται.

Τέλος τα κέρδη, παρουσιάζουν μια διαρκώς πτωτική τάση, και μετά το 2008 παρουσιάζονται ζημιές, οι οποίες το 2010 μειώθηκαν, σημειώνοντας μια ελαφρά ανάκαμψη, ωστόσο το 2011 υπερδιπλασιάστηκαν.

4.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΙΚΤΩΝ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ & ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Παρακάτω παρατίθενται οι δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις της τράπεζας για τα έτη 2008 – 2011 βάσει των οποίων γίνεται η χρηματοοικονομική ανάλυση των αριθμοδεικτών. (www.capital.gr)

Πίνακας 3: Ανάλυση Δείκτη ROEATEBank

	2010	2009	2008
ROE	-0,563981524	-0,385775394	0,017710612

Δείκτης ROE = (Κέρδη προ φόρων / Ίδια Κεφάλαια)

Ο δείκτης Απόδοσης Ιδίων Κεφαλαίων μετράει τον βαθμό αξιοποίησης των ιδίων κεφαλαίων, την ικανότητα δηλαδή της τράπεζας να χρησιμοποιεί τα ίδια κεφάλαια (κεφάλαια μετοχών) με τρόπο ώστε να παράγει από αυτά καθαρά κέρδη.

Από τον παραπάνω πίνακα, βλέπουμε ότι μόνο το 2008 έχει θετικό ROE ενώ τις χρονιές 2009-2010, εμφανίζεται αρνητικό. Την εικόνα αυτή δεν μπορούμε να τη δούμε μεμονωμένα αλλά σε συνδυασμό με το γενικότερο οικονομικό κλίμα και συγκεκριμένα με την έλευση της χώρας σε οικονομική ύφεση από τα μέσα του 2008 και μετά. Ο μέσος όρος του δείκτη ROE στον τραπεζικό κλάδο έπεσε από το 2008 και για τα χρόνια που ακολούθησαν, με ελάχιστες εξαιρέσεις, κάτι που μας σκιαγραφεί και τον κίνδυνο ρευστότητας στην αγορά, καθώς υποβαθμίζεται η πιστοληπτική ικανότητα του Ελληνικού Δημοσίου και αναπόφευκτα των ελληνικών τραπεζών, με τις τελευταίες να απευθύνονται στην Ευρώπη για τη χρηματοδότησή τους.

Πίνακας 4: Ανάλυση Δείκτη ROAATEBank

	2010	2009	2008
ROA	-0,012628243	-0,014737335	0,000539091

Δείκτης ROA = Κέρδη προ φόρων / Σύνολο Ενεργητικού

Στην ουσία ο αριθμοδείκτης αυτός μετρά την αποδοτικότητα του συνόλου των επενδυμένων από την τράπεζα κεφαλαίων.

Στον πίνακα βλέπουμε ότι, μόνο το έτος 2008 εμφανίζεται θετικό ROA ενώ αντίθετα, τις χρονιές 2009-2010 εμφανίζει όχι μόνο πτωτική τάση αλλά και αρνητικό πρόσημο.

Εδώ πρέπει να πούμε ότι το αρνητικό πρόσημο των δεικτών ROE & ROA οφείλεται στην γενικότερη οικονομική συγκυρία και συγκεκριμένα στις δυσμενείς οικονομικές συνθήκες που επικρατούν στη χώρα μας. Στην προσπάθειά της, η ελληνική κυβέρνηση να επουλώσει τις πληγές του ελληνικού τραπεζικού συστήματος χορήγησε πακέτα στήριξης προκειμένου να τονωθεί η ρευστότητα στην οικονομία, πακέτα τα οποία, διοχετεύθηκαν στις ιδιωτικές τράπεζες, με την Αγροτική να λαμβάνει πολύ μικρότερο ποσοστό.

Πίνακας 5: Ανάλυση δείκτη NIM ATEBank

	2010	2009	2008
NIM	1,17834291	0,598991199	0,721613408

Δείκτης Καθαρού Περιθωρίου Επιτοκίου (NIM) :

$$\text{NIM} = (\text{Εσοδα τόκων} - \text{Έξοδα τόκων}) / \text{Κερδοφόρα στοιχεία Ενεργητικού}$$

Ο δείκτης αυτός δείχνει το ποσοστό των εσόδων που παράγονται από τα κερδοφόρα στοιχεία του Ενεργητικού, εναλλακτικά - όπως στη συγκεκριμένη ανάλυση - μπορεί να υπολογισθεί προς το σύνολο του Ενεργητικού.

Παρατηρούμε ότι παρουσιάζονται θετικές τιμές και για τις τρεις χρονιές, καθώς τα έσοδα από τους τόκους είναι μεγαλύτερα από τα αντίστοιχα έξοδα με ιδιαίτερη αύξηση το 2010. Αυτό επιβεβαιώνει το γεγονός ότι η διαφορά μεταξύ των επιτοκίων που δανείζεται η τράπεζα και των επιτοκίων καταθέσεων είναι θετική και ο λόγος είναι ότι οι φθηνές χρηματοδοτήσεις από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα επέτρεψε στις τράπεζες να διατηρήσουν αξιοζήλευτους δείκτες καθαρού περιθωρίου επιτοκίου NIM ακόμα και στις ακραίες συνθήκες κρίσης του 2010.

Πίνακας 6: Ανάλυση Δείκτη Περιθωρίου Κέρδους ATEBank

	2010	2009	2008
Δείκτης Περιθωρίου Κέρδους	-0,359322819	-0,31733164	0,020774089

Δείκτης Περιθωρίου Κέρδους = Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Εσόδων

Ο δείκτης αυτός απεικονίζει το ποσοστό των εσόδων που μένουν ως καθαρά κέρδη. Κατά τα έτη 2009-2010 – σε αντίθεση με το 2008 που είχε κέρδη – παρουσίαζε ζημιές και ο δείκτης αυτός είναι αρνητικός. Κυρίως οφείλεται στην μείωση των εργασιών του Ομίλου η οποία οδήγησε στην συνολική ετήσια μείωση των εσόδων της, κυρίως το 2010 καθώς, επίσης, ζημιές από χρηματοοικονομικές πράξεις που σημείωσε το εν λόγω έτος ήταν οι κυριότερες αιτίες συμπίεσης των εσόδων της.

Πίνακας 7: Ανάλυση Δείκτη Εκμετάλλευσης Ενεργητικού ΑΤΕΒank

	2010	2009	2008
Δείκτης Εκμετάλλευσης Ενεργητικού	0,039275316	0,043753914	0,050326429

Δείκτης Εκμετάλλευσης Ενεργητικού = Συνολικά Έσοδα / Σύνολο Ενεργητικού

Ο δείκτης αυτός μετράει την απόδοση των συνολικών περιουσιακών στοιχείων μιας επιχείρησης κατά τρόπο ώστε να παράγει έσοδα. Από τον πίνακα βλέπουμε ότι για τα τρία έτη η Αγροτική Τράπεζα παρουσιάζει θετικό δείκτη Εκμετάλλευσης Ενεργητικού.

Πίνακας 8: Ανάλυση δείκτη χρηματ/κης μόχλευσης (ΙΚ) ΑΤΕΒank

	2010	2009	2008
ΙΚ	44,6603311	26,17674137	32,85271924

Δείκτης Χρηματοοικονομικής μόχλευσης ή Πολλαπλασιαστής ΙΚ = Σύνολο Ενεργητικού / Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων

Όσο μεγαλύτερος είναι ο δείκτης αυτός τόσο μεγαλύτερο μέρος των επενδύσεων της τράπεζας καλύπτεται με ξένα κεφάλαια, οπότε και η τράπεζα έχει μεγαλύτερη χρηματοοικονομική μόχλευση. Λέγοντας χρηματοοικονομική μόχλευση εννοούμε τη διαδικασία ανάληψης χρέους με σκοπό την έναρξη, συνέχιση ή επέκταση μιας επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Γενικά η ύπαρξη ξένου κεφαλαίου φέρνει μεγαλύτερες αποδόσεις, μπορεί όμως να φέρει αντίθετα αποτελέσματα όταν η επιχείρηση αδυνατεί να καλύψει τις υποχρεώσεις της.

Από τον πίνακα βλέπουμε ότι η τράπεζα παρουσιάζει υψηλό δείκτη χρηματοοικονομικής μόχλευσης με αποκορύφωση το 2010. Αυτό οφείλεται καθώς βλέπουμε από τους ισολογισμούς της ότι το 2010 τα ίδια κεφάλαια παρουσίασαν σημαντική πτώση λόγω των συσσωρευμένων ζημιών.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο δείκτης αυτός ανήκει στην κατηγορία των δεικτών που δείχνουν τη φερεγγυότητα μιας τράπεζας, όπου εξαιτίας της γενικότερης οικονομικής ύφεσης, οι τράπεζες έχασαν την εμπιστοσύνη των καταναλωτών και επενδυτών, γεγονός που μπορεί να αποβεί μοιραίο για τη μελλοντική πορεία των τραπεζικών ιδρυμάτων. Κάτι τέτοιο, εκ του αποτελέσματος, συνέβη στην περίπτωση της Αγροτικής Τράπεζας και ολοκληρώθηκε με την ανάκληση της άδειας λειτουργίας της και την εξαγορά αυτής από την Τράπεζα Πειραιώς.

Πίνακας 9: Ανάλυση δείκτη "συνολικής λειτουργικής αποτελεσματικότητας τραπεζών"

	2010	2009	2008
Συνολική Λειτουργική Αποτελεσματικότητα	0,692221755	0,604536344	0,698154269

Συνολική λειτουργική αποτελεσματικότητα τραπεζών – Συνολικά έξοδα / συνολικά έσοδα

Όσο μικρότερος είναι αυτός ο δείκτης τόσο μεγαλύτερη είναι η λειτουργική αποτελεσματικότητα της τράπεζας. Ουσιαστικά δείχνει τον βαθμό στον οποίο μια τράπεζα είναι σε θέση να καλύψει τα έξοδά της, εξασφαλίζοντας συγχρόνως και κέρδη. Στον πίνακα βλέπουμε ότι ο δείκτης και τις τρεις χρονιές παίρνει τιμές κάτω της μονάδας, με μια αύξηση του δείκτη του 2010, που σημαίνει ότι παρά τις αντίξοες συνθήκες η τράπεζα καταφέρνει να ανταπεξέλθει των υποχρεώσεών της.

Πίνακας 10: Ανάλυση δείκτη δαπανών προσωπικού προς έσοδα εκμετάλλευσης

	2010	2009	2008
Δείκτης δαπανών προσωπικού προς	0,544582532	0,442777183	0,493909323

έσοδα εκμετάλλευσης			
----------------------------	--	--	--

Δείκτης δαπανών προσωπικού προς έσοδα εκμετάλλευσης – Δαπάνες προσωπικού και διοίκησης / Συνολικά Έσοδα

Από τον πίνακα βλέπουμε ότι ο δείκτης παρουσιάζει αυξητική πορεία με μόνη εξαίρεση το 2008. Αυτό συμβαίνει γιατί παρ' όλη την οικονομική κρίση όπου τα έσοδα της τράπεζας μειώθηκαν παρουσιάζοντας ζημιές και αποτελέσματα χρηματοοικονομικών πράξεων που κατέγραψε η τράπεζα, ωστόσο οι δαπάνες προσωπικού αυξήθηκαν. Κάτι τέτοιο δείχνει την αδυναμία του Ομίλου να αναπροσαρμόσει τις δαπάνες της έναντι της κρίσης.

Πίνακας 11: Ανάλυση δείκτη δαπανών προσωπικού προς σύνολο εξόδων

	2010	2009	2008
Δείκτης προσωπικού προς σύνολο εξόδων	0,786716869	0,732424424	0,707450123

Δείκτης δαπανών προσωπικού προς σύνολο εξόδων = Δαπάνες προσωπικού και διοίκησης / σύνολο εξόδων

Από τον παραπάνω πίνακα βλέπουμε ότι και ο δείκτης αυτός παρουσιάζει αυξητική τάση προς το 2010. Μάλιστα παίρνει τιμές υψηλότερες από τον προηγούμενο δείκτη γεγονός που σημαίνει ότι μεγάλος μέρος των εξόδων – δαπανών του Ομίλου αφορούν έξοδα και αμοιβές προσωπικού.

Πίνακας 12: Ανάλυση δείκτη δαπανών για τόκους προς σύνολο εξόδων

	2010	2009	2008
Δείκτης δαπανών για τόκους προς σύνολο εξόδων	0,688972401	0,711067943	1,055629619

Δείκτης δαπανών για τόκους προς σύνολο εξόδων = Δαπάνες για τόκους / Σύνολο εξόδων

Ο δείκτης αυτός δείχνει ποιο ποσοστό των εξόδων αποτελούν οι τόκοι. Από τον πίνακα βλέπουμε ότι στην Αγροτική – ο δείκτης αυτός διαχρονικά μειώνεται. Για την Αγροτική Τράπεζα ένα σημαντικό μεγάλο ποσοστό των εξόδων της είναι για τόκους.

Πίνακας 13: Ανάλυση δείκτη εσόδων τόκων προς σύνολο εσόδων

	2010	2009	2008
Δείκτης εσόδων τόκων προς σύνολο εσόδων	0,985464047	0,815385827	0,851439685

Δείκτης εσόδων τόκων προς σύνολο εσόδων = Έσοδα τόκων / Σύνολο εσόδων

Ο δείκτης αυτός, διαχρονικά, αυξάνει, με αποκορύφωση το 2010 που αυξάνει σημαντικά ενώ τα συνολικά της έσοδα, το ίδιο έτος, μειώνονται επίσης σημαντικά. Παρ' όλα αυτά, τα έσοδα της από τόκους αυξάνουν το έτος 2010 καθώς οι χορηγήσεις αποτελούν το σημαντικότερο κομμάτι των δραστηριοτήτων της και τα έσοδα από τόκους αποτελούν σημαντικό ποσοστό των συνολικών της εσόδων.

Πίνακας 14 : Ανάλυση δείκτη εσόδων προμηθειών προς συνολικά έσοδα

	2010	2009	2008
Δείκτης εσόδων προμηθειών προς συνολικά έσοδα	0,087257309	0,080924622	0,084326655

Δείκτης εσόδων προμηθειών προς συνολικά έσοδα = Έσοδα προμηθειών / Συνολικά έσοδα

Μας δείχνει ποιο ποσοστό των εσόδων καταλαμβάνουν τα έσοδα από προμήθειες. Ο δείκτης αυτός εμφανίζει αυξημένες τιμές το 2010 σε σύγκριση με τα δύο προηγούμενα έτη κάτι που εξηγείται καθώς ναι μεν μειώνονται τα έσοδά της από προμήθειες από το 2008 στο 2010 αλλά ταυτόχρονα μειώνονται και τα έξοδά της για αμοιβές και προμήθειες.

Πίνακας 15: Ανάλυση δείκτη αποτελεσμάτων χρηματοοικονομικών πράξεων προς σύνολο εσόδων

	2010	2009	2008
Δείκτης αποτελεσμάτων χρηματοοικονομικών πράξεων προς σύνολο εσόδων	-0,072721356	0,103689551	0.06423366

Δείκτης αποτελεσμάτων χρηματοοικονομικών πράξεων προς σύνολο εσόδων = Αποτελέσματα των χρηματοοικονομικών πράξεων / Σύνολο εσόδων

Ο δείκτης αυτός εμφανίζει καθοδική τάση με αποκορύφωση το έτος 2010 που κινείται με αρνητικό πρόσημο όπου η Αγροτική Τράπεζα εμφανίζει σημαντικές απώλειες, αποτέλεσμα των ζημιών που καταγράφει το εν λόγω έτος. Ζημιές που οφείλονται σε μεγάλο βαθμό και από τις απώλειες που εμφανίζει από χρηματοοικονομικές πράξεις.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Από τον δείκτη ROE βλέπουμε ξεκάθαρα την πτωτική του πορεία στην διάρκεια της τριετίας. Μια πτωτική πορεία – με αρνητικές τιμές – που αντικατοπτρίζει ξεκάθαρα την επιρροή της οικονομικής κρίσης στον τραπεζικό κλάδο. Η καθοδική πορεία του δείκτη δείχνει το πώς η μακροοικονομική και δημοσιονομική κατάσταση της χώρας, οδήγησαν στην υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας του ελληνικού δημοσίου, συμπαρασύροντας και την αξιοπιστία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

Παρόμοια εικόνα παρατηρούμε και με τον δείκτη ROA. Παρόλο που διακρίνουμε μια ανοδική πορεία του δείκτη από το 2009 προς το 2010, η οποία εξακολουθεί να έχει πτωτική τάση καθ' όλη τη διάρκεια της τριετίας, αυτό δεν σημαίνει ότι έχουμε πραγματική αύξηση των κερδών. Στην πραγματικότητα αυτό που συμβαίνει είναι ότι μειώνεται ο παρονομαστής καθώς τα κερδοφόρα στοιχεία του Ενεργητικού μειώνονται και μάλιστα παρουσιάζουν και ζημιές.

Από τους παραπάνω δείκτες γίνεται σαφές ότι η ΑΤΕ παρουσιάζει ολοένα αυξανόμενα έξοδα, που τα τελευταία χρόνια ξεπερνούν τα έσοδά της, με τις αμοιβές και τα έξοδα του προσωπικού να παρουσιάζουν μια ελαφρά ανοδική τάση, σε σχέση με τα συνολικά της έξοδα. Επιπλέον τα διαθέσιμά της βαίνουν μειούμενα. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο λόγος Δάνεια / Καταθέσεις αυξάνεται, χαρακτηριστικό γνώρισμα της οικονομικής κρίσης που επικρατεί και που οδηγεί τους καταθέτες στην απόσυρση των χρημάτων τους από τις

τράπεζες, ενώ παράλληλα τα καθαρά έσοδα από τόκους, ως ποσοστό του συνόλου των εσόδων αυξάνονται.

Τέλος τα κέρδη, παρουσιάζουν μια διαρκώς πτωτική τάση, και μετά το 2008 παρουσιάζονται ζημιές, οι οποίες το 2010 μειώθηκαν, σημειώνοντας μια ελαφρά ανάκαμψη, ωστόσο το 2011 υπερδιπλασιάστηκαν.

4.3 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΑΤΕ ΜΕ ΤΟΝ ΚΛΑΔΟ

Δείκτης Απόδοσης Ιδίων Κεφαλαίων (ROE)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Μ.Ο. Τράπεζας
Alpha Bank	0,1689	0,1936	0,2062	0,1688	0,1411	0,0898	-0,0163	0,1357
Τράπεζα Πειραιώς	0,0714	0,1793	0,2089	0,1437	0,0431	0,0451	-0,0012	0,0986
Eurobank	0,1462	0,1393	0,1502	0,1504	0,0606	0,0005	-0,0246	0,0889
Εθνική Τράπεζα	0,0895	0,1596	0,0954	0,1399	0,0747	0,0274	-0,0411	0,0779
ΑΤΕ Bank	0,4229	0,0941	0,121	0,1457	0,0284	-0,2843	-0,5176	0,0015
Εμπορική Τράπεζα	-0,2289	0,0848	-0,2981	0,0578	-2,4158	-0,5267	-0,9025	-0,6042

Η απόδοση Ιδίων Κεφαλαίων ακολουθεί ανοδική πορεία από το 2004 έως το 2007 με εξαίρεση το 2006 όπου υπάρχει μια μικρή υποχώρηση. Αυτή η υποχώρηση όμως, οφείλεται αποκλειστικά και μόνο στις ακραίες αρνητικές τιμές που σημειώνει η Εμπορική Τράπεζα. Αντίθετα οι τιμές του δείκτη ROE των υπόλοιπων τραπεζών για το 2006 κυμαίνονται περίπου στα ίδια επίπεδα. Από το 2008, όμως η κατάσταση επιδεινώνεται ραγδαία. Η τιμή του δείκτη μειώνεται για όλες τις τράπεζες ανεξαρτήτως. Από το 2008 έως το 2009 οι τιμές του δείκτη παραμένουν στα ίδια περίπου επίπεδα για να επιδεινωθούν περαιτέρω το 2010 όπου όλες οι τράπεζες καταγράφουν αρνητικές τιμές. Καταλήγουμε λοιπόν στο συμπέρασμα ότι, η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση μείωσε σημαντικά την κερδοφορία των ελληνικών τραπεζών. Μετά το ξέσπασμα της κρίσης χρέους του ελληνικού δημοσίου τα έσοδα των τραπεζών μειώθηκαν, οι προβλέψεις αυξήθηκαν και κατά συνέπεια το 2010 όλες οι τράπεζες κατέγραψαν ζημιές.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Προκειμένου να κατανοήσουμε καλύτερα την εξέλιξη της συγχώνευσης ΑΤΕbank– Τράπεζα Πειραιώς, θα πρέπει να δούμε τις εξής ιδιαιτερότητες αυτής της επιχειρησιακής πολιτικής :

Α) με τις σημερινές συνθήκες χαμηλής φερεγγυότητας του Ελληνικού Δημοσίου, οι τράπεζες δεν μπορούν να δανειστούν από τη διατραπεζική αγορά, γεγονός που οδήγησε στην ανάγκη χρηματοδότησης τους από την Ευρωζώνη και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

Το Μνημόνιο προβλέπει ότι οι τράπεζες μπορούν να αντλήσουν επιπλέον κεφάλαια που χρειάζονται από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας με τον όρο, όμως, ότι θα ενισχυθούν οι βιώσιμες τράπεζες με εξαίρεση την Αγροτική, διότι βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας δεν είναι δυνατή η ενίσχυση πιστωτικών ιδρυμάτων υπό κρατικό έλεγχο. Επομένως, ένας τρόπος να εξασφαλιστεί μέρος του πακέτου στήριξης που σε άλλη περίπτωση θα αναλογούσε στην Αγροτική Τράπεζα, ήταν να εξαγορασθεί ή να συγχωνευθεί η τελευταία με κάποια άλλη (λεγόμενη "συστημική τράπεζα"). Γεγονός που από μόνο του δείχνει ότι η πολιτική αυτή της συγχώνευσης δεν έγινε με καθαρά ορθολογικά κριτήρια αλλά ως αμυντική κίνηση εν μέσω μιας γενικότερης οικονομικής ύφεσης.

Β) από τα διαθέσιμα δημοσιευμένα οικονομικά στοιχεία της ΑΤΕbank δεν μπορούν να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα καθώς αυτή διαχωρίστηκε σε "καλή" και "κακή" και πωλήθηκε μόνο το «υγιές» κομμάτι.

Γ) εξαιτίας, ακριβώς, του τρόπου που έγινε η εν λόγω συγχώνευση και της σύντομης σε χρόνο τέλεσής της, θέτει σε αμφισβήτηση την προηγούμενη ανάλυση αυτής, με την αντίστοιχη μελέτη των μεγεθών των κερδών που θα απέφερε μια τέτοια τακτική όπως – επίσης, θέτει σε αμφισβήτηση το αν έγινε – σε προγενέστερο χρόνο – εκ βαθέων μελέτη της τράπεζας – στόχου, προϋποθέσεις απαραίτητες για την επιτυχή έκβαση μιας τέτοιας επιχειρησιακής πολιτικής.

Στην εν λόγω συγχώνευση, μετά από περίπου ενάμιση έτος, φαίνεται ότι οι δύο τράπεζες δρουν πλέον εναρμονισμένα σε ένα σχήμα.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΝΑΦΟΡΩΝ- ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξένη Βιβλιογραφία

Emerging Markets Monitor (2009), Greece: Banking Sector To Support Recovery, *Emerging Markets Monitor*, 28 September 2009, p.15.

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αγγελίδης Γιώργος (2009), Αξιολόγηση Κερδοφορίας και Αποτελεσματικότητας των Ελληνικών Τραπεζών (2005-2008), Αφιέρωμα του Μήνα, *Επιστημονικό Marketing*, Οκτώβριος 2009.

Διαθέσιμο: http://www.morax.gr/article_show.php?article_id=35383

Αναστασάτος Τάσος (2010), Οι Επιπτώσεις στο Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα από την Υπαγωγή της Ελλάδας στον Μηχανισμό Στήριξης ΕΕ / ΔΝΤ Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών και Προβλέψεων Eurobank EFG, Περιοδική έκδοση: *Οικονομία και Αγορές*, Τόμος V, Τεύχος 2, Απρίλιος 2010, σελ.1-22.

Διαθέσιμο: www.eurobank.gr/research

Ελληνική Ένωση Τραπεζών (2008), Η συμβολή του τραπεζικού συστήματος στην ελληνική οικονομία, *Μελέτη*, Ιούλιος 2008, σελ.1-62.

Διαθέσιμο: <http://www.hba.gr/main/Ereunesmeletes/EllinikoTrapezikoSistema2008s.pdf>

Ελληνική Ένωση Τραπεζών (2010), Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2009, *Μελέτη*, Ιούνιος 2010, σελ.1-86.

Διαθέσιμο: www.hba.gr/main/Ereunes-meletes/EllinikoTrapeziko2010FullForWeb.pdf

Κοσμίδου Κυριακή – Ζοπουνίδης Κωνσταντίνος, 2003.Συστήματα διαχείρισης τραπεζικών κινδύνων: Η περίπτωση του Asset Liability Management, Εκδόσεις Κλειδάριθμος

Λεωτσάκος Πέτρος, Χρειάζεται επανεκκίνηση το τραπεζικό σύστημα υποστηρίζει ο Άνθιμος Θωμόπουλος (ΕΤΕ), 23 Φεβρουαρίου 2010.

Διαθέσιμο:www.bankingnews.gr/.../1454-Χρειάζεται-επανεκκίνηση-το-τραπεζικό-σύστημα-υποστηρίζει-ο-Άνθιμος (23/ 02/ 2010).

Νούλας Αθανάσιος (1999), Μελέτη επί της Κερδοφορίας και Αποτελεσματικότητας των Ελληνικών Τραπεζών (Περίοδος 1993-1998), *Δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών*, Γ'-3' Τρίμηνο 1999, σελ. 53-60.

Πεφάνης Δημήτρης, Αναζωπυρώνονται τα σενάρια για συγχωνεύσεις- Η κρίση φέρνει τις τράπεζες πιο κοντά, «*Τα Νέα*», 20 Φεβρουαρίου 2010.

Euro2day.gr (Ιστοσελίδα), Αlpha: Κρίσιμος ο ρόλος των τραπεζών στο έλλειμμα, 29 Οκτωβρίου 2009.

Διαθέσιμο:

<http://www.euro2day.gr/news/economy/124/articles/553631/Article.aspx#below>

Veron Nicolas, Ανάλυση: Γιατί η Ελλάδα απειλεί το ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα, «*Καθημερινή*», 01 Ιουνίου 2010.

Διαθέσιμο:news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economy_2_01/06/2010_402917

<http://el.wikipedia.org/wiki/ATEbank>

<http://www.atebank.gr/atebank/>

<http://www.piraeusbankgroup.com/>